

Minda

piken på apoteket

Ressurshäfte for lærere

SVERRES
BORG
TRØNDELAG FOLKEMUSEUM

Innhold

1. Innledning.
2. Mindas historie som utgangspunkt for prosjektet.
3. Målsettinger.
 - 3.1. Prosjektets holdningsskapende målsettinger.
 - 3.2. Prosjektets museale målsettinger.
 - 3.3. Prosjektet og Kunnskapsløftet.
4. Om roller og ansvar.
 - 4.1. Lærerens rolle og ansvar.
 - 4.2. Helsesøsters rolle og ansvar.
 - 4.3. Kurskveld for lærere, rektor og skolehelsetjenesten.
5. Praktisk informasjon i forbindelse med selve museumsbesøket.
6. Obligatorisk forarbeid på ungdomstrinnet – oppgaveforslag.
 - a. Framtidscollage.
 - b. Forutsetninger til diskusjon.
 - c. Om lov og rett.
7. Obligatorisk forarbeid i den videregående skolen og for studenter – oppgaveforslag.
 - a. Om lov og rett.
 - b. Forutsetninger til diskusjon.
8. Etterarbeid – forslag til arbeidsoppgaver.
 - a. Reklame.
 - b. Historiene bak historien.
 - c. Fra kilder til manus.
9. Trygge prosjektrammer – En presentasjon av våre samarbeidspartnere.
 - 9.1. Jentevakta.
 - 9.2. Smiso – Senter mot incest og seksuelle overgrep.
 - 9.3. Menn mot vold.
 - 9.4. Betania Malvik.
 - 9.5. Andre aktører og hjelpeorganisasjoner.
10. Hva gjør man som lærer ved (mistanke om) overgrep?
- 11.1. Seksuelle overgrep.
 - 11.2. Symptomer.
 - 11.3. Hvorfor er det vanskelig for barnet å snakke om seksuelle overgrep?
 - 11.4. Planlegg din samtale med barnet...
 - a)...når du lurer på om noe har skjedd.
 - b)...når du VET at noe har skjedd.
 - 11.5. Veien videre.
 - 11.5.1. Hvordan må skolen følge opp?
 - 11.6. Diskusjon om seksuelle overgrep på skolen.
 - 11.7. Diskusjon om seksuelle overgrep på museet.

12. Vedlegg:
 - Vedlegg 1: Utdrag fra heftet "Seksuelle overgrep mot barn. En veileder for hjelpeapparatet." (Sosial- og helsedirektoratet, 2003.)
 - Vedlegg 2: Et sammendrag av heftet "Mistanke om ansattes seksuelle overgrep mot barn." (Utdannings- og forskningsdepartementet og Barne- og familiedepartementet, 2002.)
 - Vedlegg 3: Innsynsartikkel om Mindaprojektet fra Adresseavisen 29.03.08.
13. Kilder og litteratur.
14. Til slutt.
15. Takk!

1. Innledning.

Vi vil først og fremst takke deg som tar med deg elevene/ studentene dine på vårt undervisningsopplegg ”Minda – piken på apoteket”. Uten deg og ditt valg ville vi ikke ha klart å skape en forbindelse mellom Minda og hennes liv og ungdommenes tanker, følelser, fordommer, kunnskap og alt som har med det å være ung å gjøre.

Den første barrieren er brutt, for hvorfor skal vel et tradisjonelt folkemuseum som Sverresborg Trøndelag Folkemuseum arbeide med tema som seksuell trakassering og seksuelle overgrep? Mindas historie er noe vi har hatt lyst til å gjøre noe med formidlingsmessig i mange år. Med hjelp fra ABMu og deres Brudd-prosjekt var dette endelig mulig å realisere.

I Brudd-prosjektet spørres det hvilken fortid museene skal presentere. Hvem definerer hva som er historien? Hvilke historier bør museene fortelle og på hvilken måte? Tradisjonelle friluftsmuseer, slik som Sverresborg, blir sett på som sannhetsbærere, som forteller sannheten, den ekte historien, gjennom nydelige gjenstander, foto, bygninger, tekstiler og drakter. Dette var opprinnelig basert på tanken om å skape en felles, nasjonal arv. Brudd kan bli sett på som en motsetning til denne tradisjonelle tenkningen. Hva er den ekte historien til dagens mennesker? Dette gir også museene muligheten til å fremme vår rolle som samfunnsaktør og styrke vår aktualitet.

Noen vil kanskje hevde at seksuelle overgrep ikke er et tabubelagt tema og at det ikke er et direkte samfunnsproblem. Hvorfor etterlyser så mange skoleelever og studenter bedre undervisning og mer kunnskap om dette da? Tall fra undersøkelsen ”Ungdom, seksualitet og seksualisert trakassering” av førsteamanuensisene Mads Bendiksen og Leif E. Ottesen Kennair ved psykologisk Institutt, NTNU 2008, viser bl.a. følgende: Kun 1/5 av elevene har hatt temaet seksuell trakassering opp til diskusjon i den videregående skolen. Hele 85 % av jentene og 65 % av guttene ønsker undervisning om seksuell trakassering, fortrinnsvis ikke av skolens personale, men heller av helsetjenesten og aktører utenfor skolen.

Gjennom vårt arbeid med prosjektet har vi snakket med folk som har blitt utsatt for seksuelle overgrep, som sier nettopp det at det er på museene slike historier hører hjemme. Tenk om man kunne gå på museum og høre om seksuelle overgrep som noe

fortidig, noe som ikke fantes lenger i dag!

Vi ser frem til å ta i mot dere på museet, og håper at vi sammen skal klare å bryte flere barrierer og kanskje endre noen fordommer og holdninger og bidra til økt kunnskap omkring temaet – både blant lærere, rektor, helsepersonell og elever/ studenter. Sammen med Jentevakta, Senter mot incest og seksuelle overgrep, Menn mot vold og Traumesenteret Betania Malvik har vi klart å sy det hele sammen i profesjonelle og trygge rammer. Ressursgruppa med elever fra 10A ved Huseby skole har hjulpet oss med å legge prosjektet til rette for ungdommer.

Vi bruker den historiske hendelsen om Minda til å belyse vår egen tid. Gjennom dette ønsker vi å skape en bedre fremtid.

Velkommen til Sverresborg!

Med vennlig hilsen,
Sverresborg Trøndelag Folkemuseum
Prosjektgruppa for ”Minda – piken på apoteket”

Mariëlle Malmo
Museumspedagog
Pedagogisk ansvarlig i Minda-prosjektet

2. Mindas historie som utgangspunkt for prosjektet.

En tidlig oktobermorgen 1888 blir Minda funnet liggende bevisstløs og halvveis avkledd på brosteinene på torvet utenfor Svaneapoteket i Trondheim sentrum. Hun var tydelig beruset. Da man ikke klarte å vekke henne, ble hun satt i fyllearresten. Ingen legeundersøkelse ble gjennomført. Hun forklarte senere for politimesteren at hun hadde blitt bedt inn på apoteket av en mann. De spanderte konjakk på henne, og deretter husket hun ingenting før hun våknet i arresten. Da saken ble henlagt på grunn av manglende bevis reagerte Mindas tante med å gå til Dagsposten – jenta var bare 14 år og lurte inn på apoteket hvor hun antageligvis ble dopet eller skjenket før hun ble voldtatt. Adresseavisen stilte seg på den andre siden – mot Minda – og argumenterte for at hun hadde hatt ”legemlig omgang” tidligere og slettes ikke var noen jomfru. Mindas historie ble raskt kjent og debattert i full offentlighet uten noen som helst form for personvern – verken for Minda eller de anklagede. Minda kom fra fattige kår mens de anklagede var av høyere rang. Dette førte til flere opprør i byen – ett hvor det bl.a. ble kastet stein mot politimesterens hus. Trondheimsforfatteren Peter Egge var med på disse opprørene og skrev senere romanen ”Politimesteren” basert på sine egne minner fra denne hendelsen. Her er det den tydelige klassekampen som får hovedfokus. Vi har ingen klassekamp på denne måten i dag, men hvorfor har det ikke blitt lettere å snakke om seksuelle overgrep og trakassering? Hvorfor henger de samme fordommene igjen? I vårt prosjekt vil vi vise at lite har skjedd siden 1888. Mindas historie hører vi så alt for ofte også i dag. Hvorfor er det ingen som egger til opprør nå? Har vi blitt maktesløse?

«Rettsens Medlemmer erklærer, at 1st Dep. (Minda, red.) efter sit Udseende, spesielt hendes Figur, giver Indtrykk af at være over 15 Aar gammel.»

(Fra Krigsrettsavhør 18. februar 1889, Statsarkivet i Trondheim.)

3. Målsettinger.

3.1. Prosjektets holdningskapende målsettinger:

1. Vi vil bidra til å øke kunnskapen om hva et overgrep er, og forhåpentligvis være med på å forebygge overgrep blant ungdom.
2. Vi vil bidra til å utfordre ungdommenes holdninger og fordommer til seksuelle overgrep.
3. Vi vil bidra til å skape en åpenhet om temaet slik at vi tør å prate om overgrep og følelser med hverandre.
4. Vi vil gi informasjon om de ulike delene av hjelpeapparatet, og om hvor man kan få hjelp.

3.2. Prosjektets museale målsettinger:

1. Vi vil styrke vår rolle som samfunnsaktør
2. Vi vil utfordre oss selv i den faglige formidlingen
3. Vi vil ta i bruk og utvikle nye metoder for undervisning og formidling innenfor vår Sverresborgpedagogikk.
4. Vi vil dra frem vanskelige og tabubelagte historier fra fortiden som man tradisjonelt sett ikke ville formidlet, og som publikum ellers aldri ville fått høre om, på et museum.

3.3. Prosjektet og Kunnskapsløftet.

For å vise at det er en kobling mellom undervisningen på museet og skolen, følger det nedenfor utdrag fra kompetansemål i Kunnskapsløftet som undervisningsopplegget vårt også treffer:

Fra læreplan i norsk, kompetansemål etter 7. trinn, muntlige tekster: ”Mål for opplæringen er at eleven skal kunne drøfte hvordan språk kan uttrykke holdninger til enkeltindivider og grupper av mennesker.”

Fra læreplan i norsk, kompetansemål etter 10. trinn, muntlige tekster: ”Mål for opplæringen er at eleven skal kunne drøfte hvordan språkbruk kan virke diskriminerende og trakasserende.”

Fra læreplan i KRL, kompetansemål etter 7. årstrinn, filosofi og etikk: ”Mål for opplæringen er at eleven skal kunne samtale om etikk i forbindelse med ulike familieformer, forholdet mellom kjønnene, ulik kjønnsidentitet og forholdet mellom generasjonene.

Fra læreplan i KRL, kompetansemål etter 10. årstrinn, filosofi og etikk: ”Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- reflektere over filosofiske temaer knyttet til identitet og livstolkning, natur og kultur, liv og død, rett og galt
- drøfte etiske spørsmål knyttet til menneskeverd og menneskerettigheter, likeverd og likestilling
- reflektere over etiske spørsmål knyttet til mellommenneskelige relasjoner, familie og venner, samliv, heterofili og homofili, ungdomskultur og kroppskultur”

Fra læreplan i naturfag, kompetansemål etter 7. årstrinn, kropp og helse: ”Mål for opplæringen er at eleven skal kunne forklare hva som skjer under puberteten og samtale om ulik kjønnsidentitet og variasjon i seksuell orientering.

Fra læreplan i naturfag, kompetansemål etter 10. årstrinn, kropp og helse: ”Mål for opplæringen er at eleven skal kunne drøfte problemstillinger knyttet til seksualitet, ulik seksuell orientering, prevensjon, abort og seksuelt overførbare sykdommer.

Fra læreplan i samfunnsfag, kompetansemål etter 7. årstrinn, samfunnskunnskap: ”Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- samtale om variasjon i seksuell orientering i tilknytning til kjærleik, samliv og familie
- beskrive roller i sin eigen kvardag og undersøkje kva forventningar som knyter seg til desse rollene”

Fra læreplan i samfunnsfag, kompetansemål etter 10. årstrinn, samfunnskunnskap: ”Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- finne fram til og presentere aktuelle samfunnsspørsmål, skilje mellom meiningar og fakta, formulere argument og drøfte spørsmåla
- drøfte forholdet mellom kjærleik og seksualitet i lys av kulturelle normer
- forklare kva haldningar og fordommar er, og drøfte moglegheit og utfordringar i fleirkulturelle samfunn
- diskutere årsaker til og følgjer av kriminalitet, og forklare korleis rettsstaten fungerer ut frå korleis eit aktuelt lovbrøt er behandla
- gjere greie for grunnleggjande menneskerettar og drøfte verdien av at dei blir respekterte

4. Om roller og ansvar.

4.1. Lærerens rolle og ansvar.

Læreren organiserer opplæringen, men vår ”pakke” er utformet slik at den enkelte ungdom kan finne frem til de verdimesige rammene selv, gjennom refleksjon, erfaring, samtaler med jevnaldrende og andre ulike aktiviteter. Vi legger også opp til et pålagt forarbeid og et etterarbeid. Hvorvidt læreren har tenkt å bruke vårt materiale, eller legger opp til noe eget, er opp til den enkelte lærer. Undervisningsopplegget forutsetter likevel at ikke elevene stiller uforberedte når de kommer på museet. Det er viktig at det har blitt snakket om tematikken og elevene er forberedt på hva de kommer til å møte på museet. Se også om kurskveld nedenfor (4.3.).

4.2. Helsesøsters rolle og ansvar.

Vi oppfordrer til et samarbeid med skolehelsetjenesten, som på denne måten får en unik mulighet til å bidra i det forebyggende arbeidet knyttet til psykisk helse. Vi ser det også som viktig at helsesøster eller annet helsepersonell ved skolen er med på selve museumsbesøket.

4.3. Gratis kurskveld for lærere, rektor og skolehelsetjenesten.

Praktisk informasjon:

Sted: Sverresborg Trøndelag Folkemuseum.

Dato: onsdag 7. mai

Tid: kl. 1700 - 2000

Målgruppe: Lærere, helsesøstre, kulturombud og rektorer i ungdomsskolen og i den videregående skolen.

Mål for lærerkurset:

Vi vil i løpet av kvelden vise lærerne vår forestilling basert på Minda si historie, og innlede til en samtale omkring det å arbeide med temaet overgrep i samarbeid mellom museet og skolen. Noen av våre samarbeidspartnere vil også bli representert her for å vise at undervisningsopplegget er satt i profesjonelle og trygge rammer. Vi oppfordrer også sterkt at helsesøster/ helsepersonell ved skolen blir med både denne kvelden og under klassebesøket. Kurset er for deg som har meldt din klasse/ ditt trinn på dette opplegget, eller for deg som lurer på om du skal. Overgrep kan være et sårt og vanskelig

tema å ta opp, men det betyr ikke at vi skal la være! Denne kvelden vil gjøre deg/ dere rustet til å forberede elevene på hva de vil møte og hvilke forventninger som stilles dem, samt hva de kan forvente av oss, under museumsbesøket.

Kontaktperson:

Mariëlle Malmo

Museumspedagog

Tlf. 73 89 01 12/ 00

Påmelding til:

marielle.malmo@sverresborg.no innen 25. april (gratis!)

5. Praktisk informasjon i forbindelse med selve museumsbesøket.

Vi forventer at elevene/ studentene/ gruppen er forberedt på hva som kommer til å møte dem på museet. Temaet seksuelle overgrep skal være diskutert eller arbeidet med før de kommer til oss. Bruk oppgavene i ressursheftet – eller legg opp til egne oppgaver eller aktiviteter i forbindelse med temaet. Kom ikke uforberedt – det vil prege gruppen når de er på museet.

Introduksjon

Gruppen vil bli tatt i mot av en av våre veiledere, som forklarer hva som kommer til å skje i løpet av det ca. tretimers lange museumsbesøket (avhengig av antall publikummere). Vi forklarer hva som forventes av dem som besøkende, og vi forklarer hva dere kan forvente av oss. Vi sier også noe om hvilke rammer det hele skal foregå i, og gir en kort informasjon om våre samarbeidspartnere.

Teaterforestillingen – en rettssak

Gruppen får overvære en utendørs teaterforestilling, som spilles i vår byavdeling ute i friluftsmuseet. Vi baserer forestillinga på den sanne historien om Minda Øien, bedre kjent som ”piken på apoteket”, fra 1888.

På et museum reiser man ofte tilbake i tid, og får møte mennesker i tidsriktige klær, miljøer og bygninger som beskriver den tiden vi reiser tilbake til. Teaterforestillingen om Minda henter derimot menneskene og tidskoloritten på slutten av 1800-tallet frem til vår tid. Vi tar opp igjen rettssaken som ble ført i forbindelse med hendelsen på apoteket natt til 6. oktober 1888, sett med dagens øyne. Gruppen vil altså møte to advokater, en aktor og en forsvarer, som vil lede hele forestillingen. Underveis møter vi Minda, de tiltalte og noen karaktervitner og får høre deres forklaringer. Hvilke dommer, tanker, holdninger og perspektiv fantes det i 1888, som vi fortsatt hører i dag? Manus er basert på et rikt kildemateriale.

Domsavgivelse

Gruppen opptrer som et aktivt publikum i den forstand, at de er juryen i rettssaken. På

slutten av forestillingen vil de være med på å bestemme om de tiltalte (de angivelige overgriperne) er skyldige eller uskyldige. Praktisk informasjon om dette vil bli gitt i introduksjonen når de ankommer museet.

Refleksjonsarbeid

Etter forestillingen går vi sammen i kjønnsdelte grupper på ca. 15 personer. Skuespillerne går nå ut av rolle og er samtalepartnere for gruppen. Her tar vi tak i en del problemstillinger fra forestilling og drar paralleller opp mot dagens samfunn. Hva er likt? Hva har forbedret seg? Hvilke holdninger og fordommer finnes det? Hvordan reflektere over disse problemstillingene? Kan vi sammen gjøre noe i kampen mot seksuelle overgrep?

Vi presisere at vi gjennom refleksjonsdelen har tro på at undervisningsopplegget vil fungere som et forebyggende tiltak. Vårt mål er ikke først og fremst å avdekke historier blant publikum, selv om vi er forberedt på at dette også kan skje, men å drive forebyggende arbeid og få elever til å reflektere over seksuelle overgrep selv.

Avslutningsvis

Vi kommer til å sende med elevene en liten informasjonspakke om hvor man kan få hjelp om noe skulle skje en selv, en medelev eller en venn. I ressursheftet er det forslag til etterarbeid som læreren kan bruke til bearbeidelse av museumsbesøket. Videre kan det f.eks følges opp om skolen har en tiltaksplan dersom en elev har blitt, eller blir, utsatt for seksuelle overgrep eller seksuell trakassering. Er dette noe elevene kan være med å arbeide frem dersom det ikke finnes på skolen? Hvilke regler og føringer er det fra kommune, fylke og stat om slike tiltaks- og handlingsplaner?

Retrettmuligheter?

Vi vil gjerne tilby hver enkelt elev en retrettmulighet. Er dette et tema som man kjenner kan bli for tøft å arbeide med, bør det være muligheter for å trekke seg. Om man ikke vil bli med på museet, eller om man kommer på museet og der finner ut at dette blir for mye, så er dette i orden. (Igjen en god grunn til å ha arbeidet med temaet før selve museumsbesøket!) Om noen vil gå underveis i forestillinga ber vi om at dette blir gjort på en stillferdig måte, av hensyn til skuespillere og annet publikum. Et eget rom vil være tilgjengelig for disse elevene, slik at man ikke nødvendigvis må forlate selve museet. Vi vil likevel ikke overdramatisere dette, da undervisningsopplegget kjøres innenfor trygge og profesjonelle rammer, og anbefaler at alle deltar på sine premisser.

Annen praktisk informasjon

Det er plass til 60-80 publikummere under hver forestilling. Er dere få, kan det hende at det vil være andre klasser/ grupper som deltar samme dag. Om dere ikke ønsker dette, bør dette oppgis ved bestilling.

Forbered gruppen på at forestillingen spilles utendørs og at de derfor både må kle og sko seg etter været.

Møt presis, slik at forestillingen kan begynne til avtalt tid. Vi kjører forestillingene kl. 10 i den aktuelle perioden, men kan legge opp til et annet tidspunkt dersom dere ønsker det. Varighet på undervisningsopplegget er ca. tre timer.

Tilbakemeldinger til museet

Vi ønsker tilbakemeldinger fra dere lærere og elever/ studenter i etterkant av museumsbesøket. Send oss gjerne en kort e-post om hvordan dere opplevde dagen på museet, reaksjoner, råd o.l.:
marielle.malmo@sverresborg.no

Både lærere og elever/ studenter kan også gi en kommentar på "Mindas eget nettsted":
www.mindasaken.no (her vil dere bl.a. finne en bloggfunksjon, informasjon om utviklingen av undervisningsopplegget, bilder fra forestillingen, m.m.)

6. Obligatorisk forarbeid på ungdomstrinnet – oppgaveforslag.

Nedenfor vil vi skissere forslag til forskjellige typer forarbeid, både praktiske oppgaver og diskusjonsoppgaver. Det kan godt hende at det holder som inspirasjon til å gjøre egne ting, og tilpasse det til hver enkelt klasse. Eller det kan hende at man setter pris på å gjennomføre et mer eller mindre ferdig opplegg. Det er opp til læreren. Det som er viktig er at elevene arbeider med temaet seksuelle overgrep og trakassering før de kommer til museet! Oppgavene er også prøvd ut og vurdert av vår ressursgruppe, så vi har klart å luke ut det som ikke fungerte bra og fremhevet det som fungerte bedre. Med et så viktig tema som seksuelle overgrep bør man ikke stille uforberedt!

A. Framtidscollage

Oppgave 1a):

Gi elevene i oppdrag å lage en collage over det de selv synes er viktig i forhold til vennskap, kjæresteforhold, familie og fritid. Dette er for å gjøre de mer bevisste på hvem og hva det er som har størst innflytelse på dem i deres hverdag. Alle får utdelt hver sin plakat/ ark i A3-størrelse. For å lage collagen kan de klippe eller rive ut bilder, tegn og ord fra ukeblader og magasiner. Her er det viktig at det er et variert utvalg for både jenter og gutter. Det er videre viktig at deres collage gjenspeiler følgende spørsmål:

- Hvordan ser du deg selv om 10 år?
- Hva arbeider du med?
- Hvem er partneren din (hva slags type menneske)?
- Hvordan ser du for deg en framtid med din partner (hvordan bor dere, barn, osv)?

Underveis kan det være interessant for deg å se hvem som arbeider selvstendig og hvem som spør medelever/ venner om råd. Hvem synes det er viktig hva en annen mener?

Oppgave 1b): Om påvirkningen fra media

Når collagene er ferdige kan elevene presentere disse for hverandre i grupper. Samle så hele klassen til en klassesamtale om deres framtidsbilder. Hva er det som har påvirket dem i deres arbeid med collagen? Ukeblader, media, reklame? Bruk gjerne eksempler fra ukeblad eller reklameannonser selv.

Støttespørsmål:

- Hvilke type kvinner/ menn møter du i media?
- Hvem av disse regner du som gode forbilder? Hvorfor?
- Hvordan blir kjente kjærestepar/ ektefolk og deres forhold presentert i media?
- Hvor realistisk tror du at denne fremstillingen er?

Oppgave 2a): Om påvirkningen fra familie og venner

Med denne oppgaven skaper man en overgang fra mediernes påvirkning til å se nærmere på hvordan vi blir påvirket av menneskene rundt oss. Påvirket i forhold til hvordan man oppfører seg, hva man sier og gjør.

Alle gutter og jenter har en eller annen gang gjort noe de helst ikke har villet gjøre fordi familie eller venner har påvirket dem. Kanskje du begynner på en annen studieretning enn det du egentlig kunne tenkt deg, fordi du føler et visst press fra foreldrene dine om å ta den studieretningen de mener vil være best for deg? Kanskje kjøper du en dongeribukse som du egentlig ikke har råd til, men som vennene dine synes du "bare må ha". Eller kanskje unngår du en du egentlig er litt hemmelig forelsket i, fordi vennene dine/ de i klassen ikke synes at han/ hun er kuul nok? (Bruk gjerne andre eksempler.)

Legg så frem noen forutsetninger:

Forutsetning 1:

Kjæresten din, som du har vært sammen med i over et år og veldig glad i, ber deg om å ta på deg et bestemt klesplagg når dere skal ned til sentrum for å møte kompisene hans. Kanskje dere skal på kino etterpå. Du synes egentlig at klesplagget ikke er så fint – ja, faktisk så føler du deg ukomfortabel i det.

Spørsmål: Hva gjør du?

Forutsetning 2:

Ei jente spør deg om å være kjæresten. Du synes hun er grei og søt og liker henne godt, men du er ikke hodestups forelsket i henne. Kompisene dine, ja, egentlig alle guttene du kjenner ville ha gått over stokk og stein for å bli sammen med henne.

Spørsmål: Hva svarer du?

Oppgave 2b): Egenopplevde situasjoner

Spørsmål til diskusjon. Her kan det være formålstjenelig å snakke med elevene i mindre grupper, og kanskje til og med i rene jente- og guttegrupper.

- Kan noen fortelle om en situasjon hvor de har følt at de ble overrasket over et spørsmål noen stilte dem?
- Har noen opplevd at de bortimot har følt seg forpliktet til å gjøre noe? Og hvorfor gjorde de det? (for å være en av gjengen, ikke bli flau, etc.)
- Snakker man om slike situasjoner med andre? I tilfelle ja – med hvem? I tilfelle nei – hvorfor ikke?

B. Forutsetninger til diskusjon

Diskuter følgende forutsetninger/ påstander. Noen av forutsetningene kan elevene også lage små sketsjer av før man diskuterer dem. Eller, man kan la elevene diskutere i grupper før de legger frem forskjellige synspunkt rundt deres forutsetning. Disse sidene kan kopieres over på et eget ark og klippes opp, slik at hver gruppe får én forutsetning av gangen.

<p>Forutsetning: Du står i skolegården sammen med kameratene dine. En gutt i parallellklassen din skryter av at han har rotet med ei jente i klassen under. Han sier at hun tror at de er kjærester, men at han bare vil rote med henne. Hun er jo for ”billig” til å være kjæreste med. Motsier han seg selv, eller har han rett?</p>	<p>Forutsetning: Du og kjæresten din har vært sammen i tre måneder. Kjæresten din synes at dere er klare for ”neste steg”, og om dere ikke har sex snart så vil det bli slutt på kjæresteforholdet. Hvordan stiller du deg til dette?/Hva gjør du?</p>
<p>Forutsetning: Det blir lagt filmsnutter av ei klassevenninne på nettet, hvor hun dusjer(er naken). Det er tydeligvis noen som har filmet henne i skjul med mobilen sin. Jenta synes dette er svært ubehagelig, og blir til og med mobbet på skolen på grunn av dette. Heldigvis finnes det en lett løsning på dette, det er bare å fjerne bildet fra nettet, så får man samtidig fjernet hele problemet.</p>	<p>Forutsetning: Du kan ikke bli voldtatt av en gutt du tidligere har hatt frivillig sex med.</p>

<p>Forutsetning: En gutt og ei jente på 16 år har ubeskyttet sex. De kjenner hverandre ikke så godt, men har småflørtet litt på fest. Jenta blir gravid. Gutten vil ikke bli far, så da MÅ jenta ta abort, ikke sant?</p>	<p>Forutsetning: Det at deltagere i et reality-program har sex på TV er jo bare positivt. De får masse oppmerksomhet etterpå; Se&Hør spanderer sydenturer på dem, de blir pop-stjerner og er masse på TV og i diverse blad og aviser.</p>
<p>Forutsetning: Man kommer lengre i livet med en pen kropp og et pent ansikt, enn høy intelligens. Hvis man later som om man er dummere enn det man er får man mye mer oppmerksomhet, hjelp, fordeler m.m.</p>	<p>Forutsetning: Gutter vil ikke bli sammen med jenter som er smartere enn dem, eller bedre i sportslige aktiviteter enn dem.</p>
<p>Forutsetning: Man blir mer populær på skolen om man har (hatt) sex.</p>	<p>Forutsetning: Det er utrolig dumt å bruke kondom når man har sex, for i de aller fleste tilfeller sprekker den bare likevel.</p>

<p>Forutsetning: Det er en høyere terskel for å si at en gutt er ”løs” enn ei jente. Ei jente som har rotet med mange, eller hatt flere partnere, kalles fort for hore eller løs. En gutt som har vært med flere jenter blir kalt ”player” og kan være stolt av det.</p>	<p>Forutsetning: Om en venn eller ei venninne betror seg i all fortrolighet bare til meg om at han/ hun har blitt utsatt for en voldtekt eller et overgrep, så skal jeg ikke si det videre til noen. Men være en venn som han/ hun kan stole på.</p>
<p>Forutsetning: En kvinne kan ikke voldta en mann.</p>	<p>Forutsetning: Det er jo bare å si tydelig NEI, så blir man ikke voldtatt.</p>

C. Om lov og rett

Nedenfor viser vi til paragrafene 195 og 196 i Straffeloven (Almindelig borgerlig Straffelov. 19. kapittel. Seksualforbrytelser.) Dette fordi elever på ungdomsskolen ofte har spørsmål i forbindelse med den seksuelle lavalder – når er man ”lovlig”? osv. Dette kan også gi dem et bilde av hva som ikke er lov, og hvordan deres kropp og deres seksualitet faktisk er beskyttet gjennom dette lovverket. Se forslag til arbeidsoppgaver etter paragrafene.

§ 195. Den som har seksuell omgang med barn under 14 år, straffes med fengsel inntil 10 år. Dersom den seksuelle omgangen var samleie, er straffen fengsel i minst 2 år.

Fengsel inntil 21 år kan idømmes dersom:

- a) handlingen er begått av flere i fellesskap,*
- b) handlingen er begått på en særlig smertefull eller særlig krenkende måte,*
- c) handlingen er foretatt overfor barn under 10 år og det har skjedd gjentatte overgrep,*
- d) den skyldige tidligere har vært straffet etter denne bestemmelsen eller etter § 192, eller*
- e) fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på legeme eller helse.*
Seksuelt overførbar sykdom og allmennfarlig smittsom sykdom, jf. smittevernloven § 1-3 nr. 3 jf. nr. 1, regnes alltid som betydelig skade på legeme eller helse etter denne paragrafen.

Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld.

Straff etter denne bestemmelsen kan falle bort eller settes under det lavmål som følger av første ledd annet punktum dersom de som har hatt den seksuelle omgangen, er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.

Endret ved lover 4 juli 1927 nr. 9, feb 1963 nr. 2, 12 juni 1981 nr. 62, 22 mai 1992 nr. 49, 5 aug 1994 nr. 55 (i kraft 1 jan 1995), 11 aug 2000 nr. 76, 10 jan 2003 nr. 2.

§ 196. Den som har seksuell omgang med barn under 16 år, straffes med fengsel inntil 5 år.

Fengsel inntil 15 år kan idømmes dersom:

- a) handlingen er begått av flere i fellesskap,
- b) handlingen er begått på en særlig smertefull eller særlig krenkende måte,
- c) den skyldige tidligere har vært straffet etter denne bestemmelsen eller etter § 192 eller § 195, eller
- d) fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på legeme eller helse. Seksuelt overførbart sykdom og allmennfarlig smittsom sykdom, jf. smittevernloven § 1-3 nr. 3 jf. nr. 1, regnes alltid som betydelig skade på legeme eller helse etter denne paragrafen.

Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld, med mindre ingen uaktsomhet foreligger i så måte. Straff etter denne bestemmelsen kan falle bort dersom de som har hatt den seksuelle omgangen, er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.

*Endret ved lover 4 juli 1927 nr. 9, 15 feb 1963 nr. 2, 22 mai 1992 nr. 49,
23 juni 1995 nr. 35, 11 aug 2000 nr. 76, 10 jan 2003 nr. 2.*

Oppgaver til gruppearbeid:

- Den seksuelle lavalderen i Norge er 16 år. Finn ut hva den seksuelle lavalder i andre land i Skandinavia og i andre deler av verden er – og hvorfor er den så forskjellig tror du/ dere?
- Hva sier loven om to kjærester som har samleie hvis den ene parten er over 16 år og den andre under 16 år? Hvorfor tror du/ dere loven er slik?
- Hvordan kan loven tolkes dersom to personer har frivillig samleie, og begge er under 16 år?
- Hva menes med ”Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld.”? Hva er forskjellen på dette og på ” Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld, med mindre ingen uaktsomhet foreligger i så måte”?
- Hva synes du/ dere om strafferammene for disse forbrytelsene? (Sammenlign også paragraf 195 og 196 med hverandre.) Finn ut av strafferammer for andre type forbrytelser og sammenlign.

7. Obligatorisk forarbeid i den videregående skole og for studenter – oppgaveforslag.

Nedenfor vil vi skissere forslag til forskjellige typer forarbeid, både praktiske oppgaver og diskusjonsoppgaver. Det kan godt hende at det holder som inspirasjon til å gjøre egne ting, og tilpasse det til det nivået man er på. Eller det kan hende at man setter pris på å gjennomføre et mer eller mindre ferdig opplegg. Det er opp til deg. Det som er viktig er at elevene/ studentene arbeider med temaet seksuelle overgrep og trakassering *før* de kommer til museet! Med et så viktig tema som seksuelle overgrep bør man *ikke* stille uforberedt!

A. Om lov og rett

Oppgave 1

Under følger et utdrag fra en avgjørelse i Norges Høyesterett i 2008. Les utdraget og bruk nedenforstående spørsmål som utgangspunkt for diskusjon.

Oppreisningserstatning for voldtekt

Høyesteretts dom 15.1.2008, HR-2008-00065-A, (sak nr. 2007/637), sivil sak, anke Skadeserstatningsloven § 3-5

”B var funnet skyldig i voldtekt til samleie av A, som han var samboer med på gjerningstiden. Både i tingretten og i lagmannsretten var straffen satt til fengsel i fire år og seks måneder, og A var tilkjent oppreisningserstatning med 100 000 kroner, i samsvar med den veiledende normen som er oppstilt i rettspraksis, se Rt. 1988 side 532 og Rt. 2003 side 1580 og side 1586.

A anket til Høyesterett over beløpets størrelse, men anken førte ikke frem. Høyesterett uttalte at det følger av dommene der normen for oppreisningsbeløpet er fastsatt, at det skal atskillig til før man går over – eller under – normen.

Det var ingen tvil om at A var blitt utsatt for grove og skremmende handlinger, slik også straffen viste. Men voldtekt er generelt en alvorlig forbrytelse. At gjerningsmannen både hadde brukt vold og kommet med trusler om enda mer vold, er noe som går igjen i mange av de voldtektssakene som behandles i rettsapparatet. At overgrepet ble foretatt i As hjem, og av en gjerningsmann som hun hadde tillit til, hadde bidratt til at det ble opplevd som meget tungt for henne. Men på den annen side kan overgrepet være særlig skremmende nettopp når voldtektsmannen er en fremmed og dermed mer uforutsigbar.”

Spørsmål:

- 1) Hvorfor har denne saken havnet helt opp i Høyesterett, tror du?
- 2) Les siste avsnitt en gang til. Hva er det som drøftes her?
- 3) Hva synes du om at slike avgjørelser ligger på den offisielle hjemmesiden for Norges Høyesterett?

Oppgave 2

Her følger en hel avgjørelse i Norges Høyesterett, 2008. Les gjennom avgjørelsen og diskuter saken ut fra spørsmålene under.

Oppreisning ved gruppevoldtekt

Høyesteretts dom 17.1.2008, HR-2008-00083-A, (sak nr. 2007/693), sivil sak, anke Skadeserstatningsloven § 5-3

A (advokat Line Hvidtsten Ingebrigtsen) mot B, C, D (advokat Tor Kjærvik), E (advokat John Christian Elden) og F

Dommere: Bruzelius, Skoghøy, Coward, Stabel, Gussgard

Spørsmål om oppreisning ved gruppevoldtekt skal utmåles som solidaransvar eller fastsettes pro rata.

A var blitt voldtatt av seks menn, og det ble tatt ut tiltale mot dem for blant annet gruppevoldtekt. En av mennene møtte ikke i tingretten, og saken mot ham ble ikke tatt under behandling. I tingretten la påtalemyndigheten ned påstand om at de øvrige fem skulle idømmes solidaransvar for oppreisning til A. Tingretten dømte dem til å betale 200 000 kroner i oppreisning – solidarisk.

De domfelte anket til lagmannsretten. Under ankeforhandlingen la påtalemyndigheten på vegne av A ned påstand om oppreisning fastsatt som pro rata ansvar og begrenset til 120 000 kroner for hver. For så vidt gjelder oppreisningen til A kom lagmannsretten til samme resultat som tingretten – 200 000 kroner som de domfelte hefter solidarisk for. Lagmannsretten fant imidlertid at én av de domfelte ikke var skyldig i voldtekt til samleie, men i medvirkning i gruppevoldtekt.

A anket til Høyesterett over at ansvaret var fastsatt solidarisk og ikke pro rata. I anken var den enkeltes ansvar begrenset til 120 000 kroner. Anken gjaldt ikke det fastsatte solidariske ansvarsbeløpet.

Anken ble forkynt for alle, men før ankeforhandlingen ble berammet hadde en av de domfelte rømt. Innkalling til ankeforhandling er derfor forkynt for ham ved oppslag, jf. domstolsloven § 181. Han møtte ikke, og det var ikke opplyst at han hadde lovlig forfall. Det er avsagt uteblivelsesdom overfor ham.

Høyesteretts flertall – fire dommere – kom til at anken måtte forkastes. Flertallet viste til at solidaransvar er lovens hovedordning når flere hefter for ”samme skade”, jf. skadeserstatningsloven § 5-3 nr. 1. Flertallet uttalte at det ikke var tvilsomt at A hadde vært utsatt for flere krenkelser, men at det bare forelå én stor skade. Det ville være vanskelig å fastsette et oppreisningsbeløp særskilt for hver av skadevolderne.

Høyesterett hadde ikke anledning til å vurdere beløpets størrelse. Men det ble gitt uttrykk for at det i tilfelle solidaransvar ikke er naturlig å ta utgangspunkt i normbeløpet som Høyesterett har fastsatt for voldtekt.

Mindretallet – Skoghøy – mente at de voldtekte fire av ankemotpartene var dømt for, ved utmålingen av oppreisningen måtte anses som fire krenkelser, og at oppreisningsbeløpene derfor måtte utmåles separat for hver gjerningspersons voldtekt. Han fant det fullstendig uakseptabelt og direkte støtende å innvilge gjerningspersonene noen form for ”kvantumsrabatt”. Da disse ikke bare var ansvarlig for egne voldtekte, men også for medvirkning til de øvriges, mente han at disse måtte pålegges å betale oppreisning med kr 120 000 hver. For den femte gjerningsmannen, som bare var funnet skyldig i medvirkning til de øvriges voldtekte, gikk Skoghøy inn for å sette beløpet til kr 50 000.

Spørsmål:

- 1) Hva betyr pro rata?
- 2) Hva menes med solidaransvar?
- 3) Finn ut hvordan skadeerstatningsloven § 5-3 nr. 1 lyder.
- 4) Dommerne er tydelig uenig – diskuter deres synspunkter.
- 5) Gå inn på hjemmesidene til Norges Høyesterett¹ og finn ut hva den endelige dommen ble. Er dere enige eller uenige? Begrunn.

¹ www.domstol.no Gå inn på "domstolenes hjemmesider" under fanen "aktuelt". Klikk deg så inn på "Norges Høyesterett", "avgjørelser" og til slutt "avgjørelser 2008". Her vil du finne hele saken og mange andre saker.

B. Forutsetninger til diskusjon

Diskuter følgende forutsetninger/ påstander. Noen av forutsetningene kan man også lage små sketsjer av før de diskuteres. Disse sidene kan kopieres over på et eget ark og klippes opp, slik at hver gruppe får én forutsetning av gangen.

Forutsetning:

Du er på en fest hos en klassekamerat. Han er alene hjemme og det kryr av kjente og ukjente ungdommer i huset. Noen drikker alkohol. Ei jente, Sara, som går i parallellklassen flørter med en litt eldre gutt som tydeligvis kjenner han som holder festen. Han spanderer noen drinker på henne, og hun blir tydelig påvirket av alkoholen. Hun flørter høylytt og klemmer på gutten. Venninna hennes føler seg tilsidesatt, og litt utpå kvelden drar hun hjem. Det begynner å bli sent. Sara ser ut som om hun holder på å sovne og må holde seg fast i gutten for å holde seg oppreist. Gutten fører henne inn på soverommet til foreldrene til kameraten sin. Med det samme han lukker døra bak dem, blunker han til kameratene og former et tydelig "Yes!" med leppene sine. Hva tenker du? / Hva gjør du?

Forutsetning:

Du kan ikke bli voldtatt av noen du tidligere har hatt frivillig sex med.

Forutsetning:

Det at deltagere i et reality-program har sex på TV er jo bare positivt. De får masse oppmerksomhet etterpå; Se&Hør spanderer sydenturer på dem, de blir pop-stjerner og er masse på TV og i diverse blad og aviser.

<p>Forutsetning:</p> <p>Man kommer lengre i livet med en pen kropp og et pent ansikt, enn høy intelligens. Hvis man later som om man er dummere enn det man er får man mye mer oppmerksomhet, hjelp, fordeler m.m.</p>	<p>Forutsetning:</p> <p>Om jeg vil gå hjem alene midt på natten, så er det min rett. Om jeg alltid skal passe på å gå sammen med noen eller ta drosje hjem når det er mørkt, så er det en frarøvelse av min frihet!</p>
<p>Forutsetning:</p> <p>Et overgrep er ikke et overgrep om du ikke får fysisk vondt.</p>	<p>Forutsetning:</p> <p>Noen kamerater sitter og ser en pornofilm de har kommet over. Lillebroren (9 år) til han de er hos kommer inn, men vil straks gå igjen da han ser hva det er de ser på TV-en. De eldre guttene holder han igjen og får han til å se på pornofilmen sammen med dem – han vil jo ikke være en pingle!</p> <p>- Er dette et overgrep?</p>

Forutsetning:

Trine er på fest. Hun blir veldig full og sovner inne på et soverom. Per kommer inn og setter seg på sengekanten og stryker henne på kroppen. Hun er ikke ordentlig våken og gløtter så vidt med øynene. Per kler av Trine, som fremdeles ikke våkner. Samleie blir gjennomført. Etter noen timer våkner Trine halvnaken med en merkelig følelse.

Dette kan ikke karakteriseres som et overgrep, da jenta ikke protesterte.

Forutsetning:

En gutt på 18 år er sammen med ei jente som nettopp har fylt 16 år. Han har hatt kjæreste og samleie tidligere. Jenta er fortsatt jomfru, men de har snakket om at de skal ha sex med hverandre og føler at de er klare for det. Første gang de har sex blir jenta usikker og sier at hun vil vente. Han sier at de er så godt i gang at de like godt får fullføre, og overtaler henne dermed til å gjennomføre samleie.

- Er dette et overgrep?

8. Etterarbeid – forslag til arbeidsoppgaver.

Under følger det et par oppgaver til etterarbeid. Det er forskjellig vanskelighetsgrad på dem, samtidig som de er såpass åpne at de enkelt kan tilpasses den enkelte klassen, trinnet eller gruppen.

Under punkt A har vi tatt utgangspunkt i reklame, da dette er noe alle har et forhold til uansett alder eller forutsetninger. Reklamebildene som er brukt i oppgavene nedenfor kan også skannes og vises til elevene gjennom en powerpointpresentasjon, smartboard e.l., for slik å presentere oppgavene og problemstillingene.

Under punkt B har vi tatt utgangspunkt i historien om Minda, kildebruk og kildekritikk. Vi opplever at elever/ studenter ofte er lite kritiske til hvilke kilder de bruker i eget arbeid. Gjennom denne oppgaven, som har en faglig tilnærming, håper vi at elevene/ studentene samtidig får bearbeidet historien som de ble kjent med gjennom forestillingen på museet.

A. Reklame

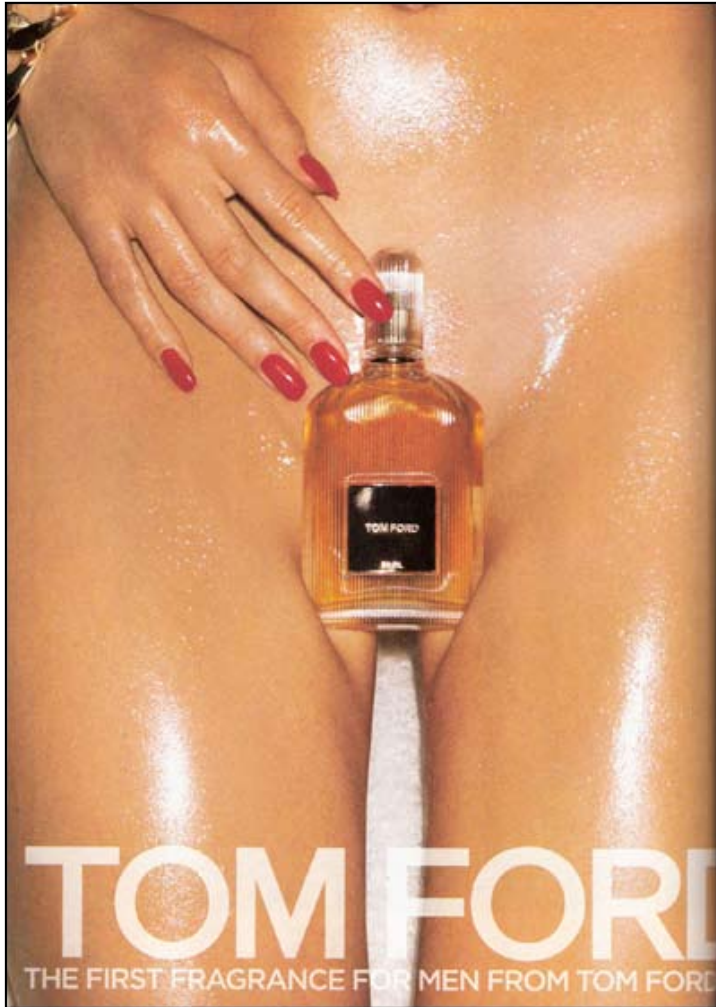
Reklame er noe som vi møter overalt i samfunnet – det omgir oss og påvirker oss. I reklameverdenen spiller man ofte på sex. Et interessant utgangspunkt for et større prosjekt på skolen, der man kan finne reklamer i nærmiljøet sitt som spiller på sex og som vi møter i forskjellige former. Er det greit at det blir spilt på sex – er det *det* kjøperne egentlig vil ha? Hva når reklamens budskap går over streken? Vil vi se det – og stiller vi oss da kritiske eller likegyldige til det? Eller lar vi det passere, da det er allment akseptert at reklame spiller på seksualitet? Finn reklamebudskap som spiller på sex.

Oppgave 1:

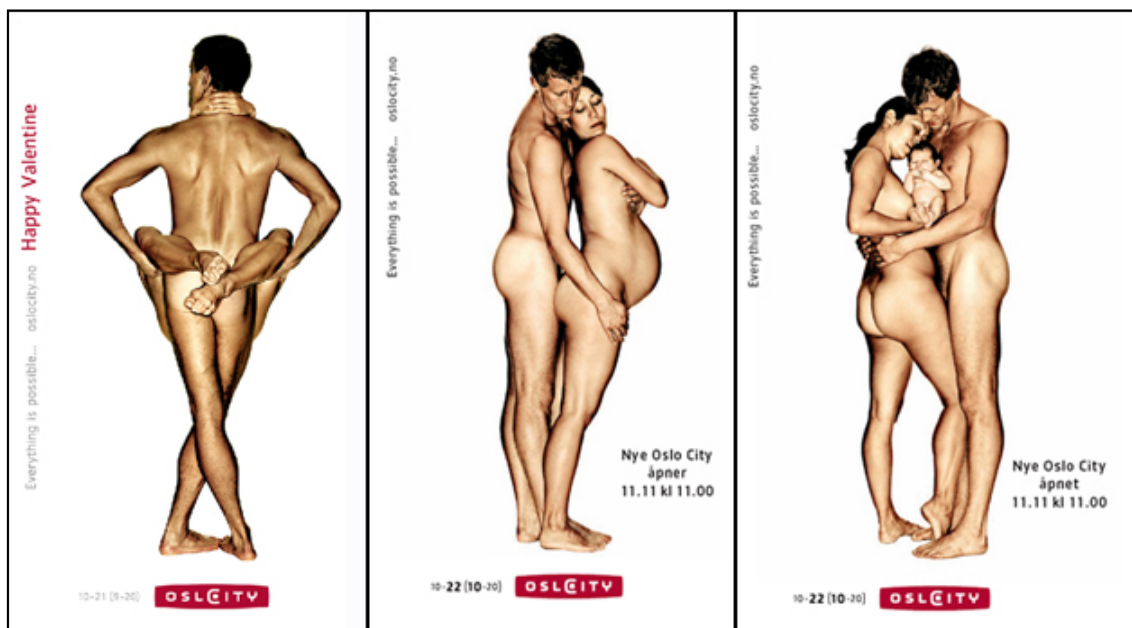
- Hvem er målgruppen for denne reklamen?
- Hvilket produkt reklameres det for?
- Hva sier reklamen om kvinnerollen? Hva sier reklamen om mannsrollen?
- Hva slags situasjon er dette et bilde på?
- Spesielt i Italia og Spania har denne reklamen vakt stor furore – kan det være noe av hensikten til Dolce & Gabbanna?
- Er det slike dramatiske bilder, som f.eks en gruppevoldtektscene, som skal til for å skape oppmerksomhet og omtale i dagens samfunn?
- Er dette en slags form for voldsromantisering? Finn andre eksempler i reklame og media på at vold og død gjøres til noe sexy.

Oppgave 2:

- a) Hvilket produkt reklameres det for her?
- b) Hvilket bilde har man av menn som er målgruppen for denne reklamen?
- c) Tror dere mange menn føler seg truffet av reklamen?
- d) Hvor gammel tror dere jenta/ kvinnen i reklamen er ment å bli framstilt som?
- e) Hva er budskapet/ budskapene i denne reklamen?
- f) Denne reklamen finner vi per i dag kun utenfor Norge – hvorfor det, tror dere?
- g) Hvorfor utfordres normale folks grenser for hva som er ok?
- h) Er det ikke forbrukerne som har makta? Og vil vi være med på dette?

Oppgave 3:

Denne reklamekampanjen kjørte Oslo City i forbindelse med gjenåpningen av kjøpesenteret i 2004. Det hadde vært stengt lenge der pga oppussing. De første bildene som kom gjennom denne kampanjen spilte på nakne kroppar i forskjellige sex-positurer, slik som vi ser på bildet til venstre. Dette vakte en del sterke reaksjoner blant folk. Kjøpesenteret svarte med å kjøre nok en nakenreklame noen måneder senere – denne gangen med et par som var gravid. Deretter viste de det samme paret med det lille barnet deres.

- Hva ville Oslo City fortelle folk om gjenåpningen av kjøpesenteret gjennom disse bildene?
- Er det nakne kroppar i seg selv, eller måten de blir fremstilt på som folk reagerer på?
- Forandret reklamebudskapet seg underveis i reklamen, synes du?
- Hvor langt synes du at reklamekonsept kan gå med tanke på å spille på sex? Hva godtar du – og hva godtar du ikke? Begrunn.
- Sammenlign denne reklamekampanjen med skulpturer fra f.eks Vigelandsparken. Hva er den store forskjellen, i det store og hele, når det gjelder form og budskap?

B. Historiene bak historien

Historien om Mindasaken blir blant annet beskrevet i Ingar Kaldal sin bok *Veit og gate. Daglegliv i Midtbyen i Trondheim 1880-1950*. (Universitetsforlaget 1997, Kap.9, s.163-194). Forfatteren og historikeren Kaldal legger stor vekt på å bruke "Pikesagen" som et eksempel i de store omveltningene og klassekampen på slutten av 1800-tallets Trondheim. Byens aviser, *Dagsposten* og *Adresseavisen*, stod på hver sin side i denne kampen – og brukte i sin tid også nettopp Minda sin historie og hendelsen på apoteket til å fremme sine synspunkter. Saken ble alminnelig kjent i datidens Trondheim, og førte til pipekonsert og demonstrasjoner utenfor politimesterens bolig. Opprørerne mente at politimesteren ville ha ført en helt annen etterforskning om Minda hadde vært av høyere rang, og de anklagede av lavere rang. Kaldal skriver imidlertid også at det ikke var en entydig kamp mellom fattige og rike, arbeidere og borgerskap:

«Men eit reint arbeidaropprør var det ikkje. Dei anonyme breva som hadde starta det heile, var sende ut av ein eldre kjøpmann Holm. I avhør seinare påsto han at han ikkje hadde venta at demonstrasjonen skulle utvikle seg så voldsomt som den gjorde. Holm finst heller ikkje blant dei som vart arresterte for aktiv deltaking i opptøyene. Men i ein oversikt over dømde, står han oppført med ei mindre bot for 'Anstiftelse af Gadeuorden'.»

I løpet av vårt arbeid på Sverresborg omkring Mindas historie fra 1888, ble vi blant annet kontaktet av oldebarnet til Ove Mathias Holm, som er nevnt i utdraget overfor. Holms oldebarn kunne blant annet fortelle at hans oldefar ikke anså denne boten, som han hadde fått for brudd på opprørsloven, som «ei mindre bot». Boten var ifølge oldebarnet så stor at han måtte reise til Amerika, og ble der til 1914, da han igjen returnerte til Trondheim og flyttet tilbake til familien sin.

Arbeidsoppgaver:

- 1) Prøv ved hjelp av skolebøker og historiebøker å finne ut mer om tida Minda levde på. Hvilke store omveltninger og reaksjoner fantes det på slutten av 1800-tallet? Sammenlign livet i Trondheim med livet i Oslo (Kristiania) på denne tiden.
- 2) Hvorfor inviterte kjøpmann Holm til opprør, tror du? Og hvorfor ble han ikke arrestert?
- 3) Angående boten som kjøpmann Holm fikk, sier de to kildene som vi her bruker to forskjellige ting. Når man leser disse fire linjene i Kaldal sin bok tenker nok de fleste at en kjøpmann ville kunne betale en mindre bot. Når man får høre historien av en nålevende informant, etterkommer av kjøpmann Holm, tenker man at det måtte ha vært en betydelig bot ettersom han valgte å reise til Amerika i stedet.
 - a. Finn eksempler på andre historier, gjerne historier som du har hørt om

eller lest om i avisa, som er forskjellige alt ettersom hvem som forteller – selv om det egentlig dreier seg om samme sak.

- b. Hvilken av disse to kildene synes du er mest troverdig? Begrunn?
 - c. Til sammenligning kan man lese i *Dagsposten* 19.12.1889, at Severin Fredriksen (dere møtte en karakter basert på den historiske Severin i teaterforestillinga) som også var med på opprøret, fikk 3,5 års straffearbeid. Hva synes du om at disse domsavsigelsene ble så forskjellige?
 - d. Løytnant Fredrik Rode ble dømt til 30 dagers festningsarbeid for forsøk på legemlig omgang med jente under 15 år (datidens seksuelle lavalder). Finn eksempler fra domsavsigelser eller i media om straffeutmålinger som du ikke synes samsvarer med den kriminelle handlingen som ble begått.
- 4) Skriv en kort historie der Minda og kjøpmann Holm møtes – enten i Trondheim, eller kanskje de møtes helt tilfeldig i Amerika? Hva sier de til hverandre? Vet de om at de på forskjellige måter har vært innviklet i samme sak?

9. Trygge prosjektrammer!

Presentasjon av våre samarbeidspartnere.

9.1. Jentevakta.

Jentevakta er en krisetelefon for unge jenter. Vi ønsker å gjøre vårt ytterste for å redusere kjønnsrelaterte problemer blant ungdom.

Vi er til for å kunne prate med deg om det du lurer på, om det er forelskelse, venner, sex, voldtekt, incest, selvsykdom, spiseforstyrrelser, mobbing, selvmord, familieproblemer, rus eller lignende. Vi kjenner hjelpeapparatet godt, og kan veilede deg i å få den hjelpen du trenger.

Jentevakta har en telefontjeneste som er åpen mandager og torsdager mellom 19-22. I tillegg svarer vi på mail hele tiden, og senest før det har gått fire dager.

Du som tar kontakt med jentevakta kan være anonym, og alle som er jentevakter har taushetsplikt. Vi er ikke profesjonelle, men vi jobber for å holde oss oppdatert på de temaene som unge jenter er opptatt av.

Vi driver holdningsskapende arbeid ved å møte ungdom på skoler, konfirmantundervisning og andre arrangement. Vi jobber også ut mot det hjelpeapparatet som finnes, både for å samarbeide med dem eller utveksle informasjon.

Kontakt:

Ring oss mandager og torsdager mellom 19.00 og 22.00

Sør-Trøndelag: 73 52 10 00

E-post: mail@jentevakta.com (Trondheim)

Hjemmeside: www.jentevakta.com

9.2. Smiso – Senter mot incest og seksuelle overgrep. (Sør-Trøndelag)

Smiso er et tilbud til kvinner og menn over 18 år, som har vært utsatt for incest eller andre seksuelle overgrep. Vår målgruppe er også foreldre, partnere og nettverk til personer som har vært utsatt for overgrep, samt hjelpeapparat og studenter.

Senter mot incest har som målsetting:

- Å veilede og støtte personer som har vært utsatt for incest/ seksuelle overgrep som barn i deres bearbeidingsprosess.
- Å ha fokus på styrken i den enkelte og i fellesskapet.
- Å fremme vekst og utvikling gjennom å sette ord på sin virkelighet.
- Å ha egeninnsats som basis i arbeidet.
- Å bekjempe seksuelle overgrep mot barn.

Seksuelle overgrep

Med seksuelle overgrep eller seksuell utnyttning mener vi at barn og ungdommer trekkes inn i seksuelle handlinger som de ikke:

- helt forstår
- kan komme seg ut av
- har tilstrekkelig kunnskap og erfaring til å gi sitt begrunnede samtykke til
- krenker familierollens sosiale tabuer

Selvhjelp

Senteret har hjelp til selvhjelp i fokus. Vi mener at alle mennesker innehar store ressurser, og at det er den enkelte selv som er ens viktigste hjelper. Hjelp til selvhjelp baserer seg på et menneskesyn som understreker menneskets medfødte evne til psykisk reparasjon og vekst. Alle har iboende ressurser, og det er hver enkelt som er ekspert på sitt eget liv.

Kontakt

Telefon: 73 89 08 80 Mobil: 99 57 11 98 Telefax: 73 50 96 67

Hjemmeside: <http://www.smiso-st.no/>

E- post: smiso-st@smi-st.no

(E-post til senteret: Datatilsynet informerer om at bruk av e-post innebærer alltid en sikkerhetsrisiko i forhold til sensitive opplysninger. Dette er til informasjon.)

9.3. Menn mot vold.

Det er bare selvfølgeligheter vi står for. Å ikke bruke fysisk eller psykisk press for å få sex. Å bistå voldsofre etter evne.

Men hvis dette hadde vært en selvfølge, hadde MMV ikke vært nødvendig. Visste du at minst hver 9. kvinne i Norge har vært utsatt for voldtekt eller voldtektsforsøk? Det er helt sant! For eksempel hos en venn de trodde de kunne stole på. Eller på nachspiel. Du kjenner med sikkerhet flere jenter som har opplevd dette - men du vet det kanskje ikke.

Det gjelder din søster, din mor, din kjæreste, din samboer, din kone, din datter, det gjelder søskenbarn, barnebarn, en nær venninne, en god kollega. De har krav på at vi foretar oss noe, særlig når det koster så lite. For en hundrings i året er du med. Du får en liten, pyntelig pins. Med den kan du vise ståsted på en tydelig og samtidig lite påtrengende måte overalt hvor du oppholder deg. Hvor selvfølgelig det enn er: Det gjør dine kvinner stolte av deg. Vær en mann og meld deg inn. Bare selvfølgeligheter...

Kontakt:

Telefon: 932 54 724

E-post: postmottak@menn-mot-vold.no

Hjemmeside: www.menn-mot-vold.no

9.4. Betania Malvik.

Enhet for traumebehandling – et tilbud til seksuelt misbrukte

I 2002 gikk Renate Halset ut offentlig og etterlyste et behandlingstilbud spesielt tilrettelagt for seksuelt misbrukte: Betania Malvik tok utformingen. I 2006 var Traumetilbudet en realitet. Blålys, landsforeningen for seksuelt misbrukte, deltok aktivt i utformingen. Pasientmedvirkning fortsetter som et sentralt element. Når du spør pasienter om hva som skiller traumetilbudet fra andre tilbud de har møtt svarer de; Åpenhet. Omsorg Medmenneskelighet.

Samtalene skal hele relasjonsskadene som overgrepene har medført. De skal øke sjølrespekten, gjenerobre følelsen av kontroll i eget liv. I gruppene vil brukerne kjenne seg igjen i andre, og se at reaksjonene de har er sunne og naturlige. Følelser er ikke farlige når de blir følt. Overgrepshistorien blir tatt på alvor. Symptomer som angst, spiseforstyrrelser, selvskading, depresjon forstås som reaksjoner på egen livshistorie. Traumetilbudet er et stramt og forpliktende program over ti uker. Samtidig er det skreddersøm. Klarer ikke pasienten å sove i en seng, bygger vi en hule.

Innhold og fokus

Tilbudets bærende ide er at bearbeiding av egne traumer er nødvendig for å få en helhetlig og integrert forståelse av egen identitet. Det vil bli lagt vekt på en fokusert og intensiv behandling i forhold til egen traumehistorie. Motivasjon for å gå inn i dette arbeidet er en forutsetning. Behandlingstilbudet innebærer en stor andel individuell psykoterapi og gruppeterapi. Det vil bli lagt vekt på flere metoder i traumebehandlingen, men alle har fokus på å integrere de dissosierte opplevelsene i eget liv. Psykodrama som metode vil være en vesentlig del, likeså kreative og kropporienterte metoder. Aktiv og kontinuerlig brukermedvirkning er et viktig mål.

Kontakt

Telefon: 73 98 08 00

Telefaks: 73 98 08 01

E-Post: firmapost@betaniamalvik.no

Hjemmeside: www.betaniamalvik.no

10. Andre aktører og hjelpeorganisasjoner.

Press, Redd barna.

Tlf. 926 26 685

www.press.no

Trondheim: styret.trondheim@press.no

Melhus: styret.melhus@press.no

Kirkens Bymisjon, UngPro.

Tlf. 738 05 520

www.notforsale.no

Blålys

Tlf. 48 25 25 97

e-post: kontakt@blalys.no

www.blalys.no

Barne- og familietjenesten i Trondheim kommune (sentralbordet i Trondheim kommune vil sette deg over).

Tlf.: 72 54 00 00

www.trondheim.kommune.no

- Helsestasjon for ungdom
- Ungdomsbasen
- Ressurssenteret for barn og unge.

Voldtekstmottaket St. Olav.

Tlf 72 57 47 64 (døgnåpen telefon)

Legevakten Trondheim.

Tlf. 73 52 25 00

Politiets nødnummer: 112

Nasjonale aktører:

Røde Kors – Telefonen for barn og unge.

Tlf. 800 333 21 (åpningstid: kl. 1400 - 2000)

Redd Barna

Press- Redd Barna Ungdom

Tlf. 21 01 68 70

e-post: press@press.no

www.reddbarna.no

Barneombudet
Tlf. 22 99 39 50
e-post: post@barneombudet.no
www.barneombudet.no

Dixi ressurscenter
Oslo: tlf. 22 44 40 50, e-post: dixi@dixi.no
Stavanger: tlf. 51 52 03 60, e-post: dixistav@online.no
www.dixi.no

MOT. Vis mot ta egne valg!
Fra mandag til torsdag kl. 1600-2200 kan du snakke med MOT på Messenger.
www.mot.no
(Her kan du legge til MOT i din Messenger-kontaktliste.)

Amnesty International Norge – Ungdom
Tlf. 22 40 22 00
e-post: info@amnesty.no
www.amnesty.no

11. Hva gjør man som lærer ved (mistanke om) overgrep?

11.1. Seksuelle overgrep.

Hva er et seksuelt overgrep? På hjemmesidene til en av våre samarbeidspartnere, Smiso, vil man blant annet finne følgende definisjon:

”Med seksuelle overgrep eller seksuell utnyttning mener vi at barn og ungdommer trekkes inn i seksuelle handlinger som de ikke:

- *helt forstår*
- *kan komme seg ut av*
- *har tilstrekkelig kunnskap og erfaring til å gi sitt begrunnede samtykke til*
- *krenker familierollens sosiale tabuer”*

Hvordan kan man som lærer oppdage at et overgrep har blitt begått mot en av sine elever? Vi vil ofte ikke tro det, men statistisk sett vil det være elever i hver eneste klasse som har opplevd en eller annen form for overgrep. Det er derfor viktig at man ”har på antenna” og lytter til magefølelsen sin – og at man lytter til elevene! Lytt til hva de sier og hva de formidler gjennom kroppsspråk og følelsesuttrykk. Anerkjenn barnets følelse: ”Du ser sint/ trist/ lei deg ut, har det hendt noe spesielt?” (Fortell! Ikke spør om de har lyst til å fortelle.)

11.2. Symptomer.

- Adferdsendring; tilbaketrekking, utagering, aggressivitet
- Endring av sinnstilstand – endring av atferd
- Tegn til mistrivsel
- Påfallende tegninger eller skriftlig arbeid i skolen
- Seksualisert lek eller språk

- Endringer i søvnmønster,
- Problemer med å spise
- Isolering fra andre barn
- Uforutsigbarhet
- Forvirring i forhold til kjønnsrollen sin
- Problemer knyttet til hygiene
- Selvskading
- Rømming hjemmefra
- Klaging over smerter og sårhet i underlivet
- Konsentrasjonsvansker, synkende skoleprestasjoner
- Angst, sinne, depresjon
- NB! De aller fleste signaler og reaksjoner kan handle om noe annet en seksuelle overgrep. Seksuelt misbrukte barn kan være symptomfrie og ikke signalisere noe.

«Pedagogisk personale skal imidlertid ikke ‘stille diagnoser’, men melde fra om bekymringer og henvende seg til fagpersoner med kompetanse på området.» (Barne- og familiedepartementet Oslo 2003 - se vedlegg 1 for mer informasjon).

11.3. Hvorfor er det vanskelig for barnet å snakke om seksuelle overgrep?

- Seksualitet er privat og intimt – også for barn
- SKAM
 - Barnet forstår at det er en tabubelagt handling
 - Det kan ha føltes godt
- SKYLD
 - ”Det var min skyld, jeg var med på det”
 - ”Kanskje er det noe med MEG?”
 - Ødelegge for andre – vondt for mamma, pappa, læreren
 - Ubehagelig å minne seg selv på hendelsen ved å fortelle
 - Ubehagelig å fremstille seg selv som offer
 - En historie som aldri før har blitt fortalt – så hvordan forteller man?
 - Hvilke ord skal man bruke?
 - Et traume for barnet. Kan gjøre at hendelsen(e) huskes stykkevis, blandet med utvidelser og utelatelser
 - Redd for ikke å bli trodd
 - Aldri et riktig tidspunkt å snakke om slike hendelser
 - Trusler

Det kan imidlertid også ligge vegringer hos den voksne, som kan føle at han/ hun ikke har kompetanse. Man vil ikke skade barnet eller at andre skal tro at man har påvirket barnet eller plantet idéer, og slik sett skade etterforskningen. Uansett, det er verre å ikke gjøre noe i det hele tatt! Det vesentlige er å ha MOT til å SE og HANDLE når barn strever, uansett årsak.

11.4. Planlegg din samtale med barnet...

Her er det uansett viktig at man tenker tverrfaglig samarbeid. Man skal ikke være alene om dette. Som lærer har man et ansvar for å se elevene, ha kunnskap til å kjenne igjen symptomer, melde fra og samarbeide med andre instanser. Ta gjerne kontakt med barnevernet på forhånd for veiledning.

a)når du lurere på om noe har skjedd:

- Velg tid og sted
- Gi samtalen MENING; si hva du er bekymret for, sett ord på det du SER
 - Ta utgangspunkt i det du har; følelsen, tegning, uttalelse, det du ser
- Still åpne spørsmål; hvem, hva, hvor – men ikke ledende spørsmål, det er BARNET som skal avdekke, ikke du
- Ikke gå i detalj, overlat det til politiet
- Ikke lov taushet. Si at det er noe bare du og barnet kan vite om – og noe du må snakke med andre om. Si: ”Hvis jeg må snakke med andre, skal du få vite det først.”
- Ikke gi barnet urealistiske forventninger om at alt skal bli bra
- Lag referat fra samtalen – så ordrett som mulig

b) ...når du VET at noe har skjedd

- Velg tid og sted
- Gi samtalen MENING; si hva du er bekymret for, sett ord på det du SER
 - Vis at det er til å snakke om
 - Unngå følelse av avmakt
- Snakk med barnet om ansvar og skyld. Hør dem ut! Det er viktigere for barnet å bli trodd, enn at overgriper innrømmer skyld.
- Hvem må/ må ikke vite det?

Generelt sett er det viktig at man forbereder seg. Vis at du tåler å høre det som blir fortalt. Fortell om at du har hørt/ lest om andre barn som også har det vanskelig og at

barnets reaksjoner er helt naturlige. Skap en dialog med barnet som gjør det mulig for barnet å fortelle, selv om noen skulle ha pålagt dem taushet.

Avslutningsvis oppsummerer du samtalen og forteller om hva som skjer videre for barnet. Hjelp barnet ut av temaet ved å la det snakke om noe hverdagslig. Informer så foresatte, men IKKE dersom overgrepene blir begått av dem. Da henvender man seg direkte og umiddelbart til barnevernet. Barnevern og politi skal informeres. Avklar med barnevernet om hvem som gir opplysningene til politiet.

11.5. Veien videre.

- Snakk om overgrepet som en hendelse – ikke en heftelse ved barnet
- Bruk nøytrale ord
- Balanser – ikke bagatelliser og ikke haus opp hendelsen
- Voksne må bidra til at barnets identitet ikke knyttes til overgrepet. ”Jeg er Kari. Ikke først og fremst hun som ble utsatt for et seksuelt overgrep/voldtekt.”

11.5.1. Hvordan må skolen følge opp?

- Vær en best mulig skole for barnet – man er jo mest en vanlig elev
- Gi barnet HVERDAGEN tilbake
- Skole er skole
- Venner er venner – snakk med vennene om hva dette betyr

11.6. Diskusjon om seksuelle overgrep på skolen

Hvordan ivaretar vi elever som har blitt utsatt, når seksuelle overgrep diskuteres som tema generelt, og de aktuelle hendelsene spesielt, i plenum på skolen. For eksempel i ”klassens time”.

Målet er å formidle dette på en rolig måte, gi informasjon og råd

- Her finnes ingen fasit
- Diskusjon om innhold, fordeler og ulemper ved å være til stede bør taes med elev, foresatte og eventuelt terapeut
- Komme fram til en løsning som passer hver enkelt

11.7. Diskusjon om seksuelle overgrep på museet

Punktene i 11.6., og mye av det ovenfornevnte, skal selvfølgelig også vi på museet ivareta. Vi gir elevene hele tiden en retrettmulighet. De MÅ ikke nødvendigvis være

med på museet denne dagen. Har de først kommet til museet MÅ de ikke nødvendigvis se teaterforestillinga og være med på diskusjonsgruppene i etterkant av den. Det er opp til hver enkelt om når det blir for mye. Vi legger heller ikke opp til forestillinger på fredagene, da det er vanskeligere å få hjelp i forbindelse med helga om noen skulle ha behov for det. Sammen med våre samarbeidspartnere har vi kommet frem til et godt undervisningsopplegg som skal foregå innenfor trygge rammer. Her er det først og fremst den forebyggende prosessen vi er en del av – en prosess hvor vi fokuserer på holdninger og fordommer, følelser og uttalelser omkring overgrep.

12. Vedlegg

VEDLEGG 1:

Her følger litt om skolenes/ lærernes roller i et utdrag fra

”Seksuelle overgrep mot barn. En veileder for hjelpeapparatet.”

Heftet er utgitt i samarbeid mellom Sosial- og helsedirektoratet og barne- og familiedepartementet i 2003.

Hele heftet kan lastes ned fra regjeringen sine hjemmesider www.odin.no

Eller bestilles via:

Sosial- og helsedirektoratet

v/Trykksaksekspedisjonen

e-post: trykksak@shdir.no

Tlf.: 24 16 33 68

Faks: 24 16 33 69

Ved bestilling, oppgi bestillingsnummer: IS-1060

5.5 Barnehager, skoler, PP-tjeneste og skolehelsetjeneste

Ansatte knyttet til skoler, barnehager og skolefritidsordninger ser barna i det daglige liv, og er viktige deltakere i deres tilværelse og observatører til deres lek og samhandling med andre. Det er derfor nødvendig at de har kjennskap til barns måte å uttrykke bekymring og stress. Noen ganger er dette barnets eneste mulighet til å gi personer utenfor familien innblikk i hva som rører seg i familien og nærmiljøet. Kap. 3 tar opp forskjellige reaksjoner og tegn som kan være uttrykk for at et barn er misbrukt seksuelt. Det er viktig å være klar over at mange av uttrykkene er av generell karakter, og kan bety at barnet er utsatt for ulike former for belastninger. Noen ganger dreier det seg om seksuelle overgrep. Det er imidlertid alltid viktig å ha alternative hypoteser slik at man ikke låser seg i én forklaring.

Oftest vil seksuelt misbrukte barn ha en kombinasjon av flere av symptomene og reaksjonene som er beskrevet. Pedagogisk personale skal imidlertid ikke «stille diagnoser», men melde fra om bekymringer og henvende seg til fagpersoner med

kompetanse på området.

5.5.1 Barnehage

Barnehagene drives etter lov om barnehager. Barnehagepersonell vil i sin naturlige omgang med barn gå inn i samtaler med dem om handlinger, tegninger og uttalelser. Når personalet begynner å bekymre seg for om et barn er utsatt for seksuelle overgrep, vil mange bli engstelige for å forholde seg til barnet slik de ellers ville ha gjort. Det er viktig at signaler fra barn om mulige overgrep blir møtt på en naturlig måte av personale som har kompetanse på området. Etter for eksempel å ha stoppet en «voksen» seksuell lek mellom barn, kan personalet spørre barnet som ledet eller tok initiativ til leken, om de har lært atferden noe sted, hvem de eventuelt har lært det av, om de har lekt slik med andre, og i tilfelle med hvem.

Det viktige er at barnet føler at den voksne lytter og er interessert i det barnet har opplevd. Samtidig er det viktig at barnehagepersonalet ikke stiller ledende spørsmål. Noen ganger forteller barn med rene ord at de er utsatt for seksuelle overgrep. Da er barnehagens leder forpliktet til å handle på en slik måte at overgrepene stoppes. Imidlertid vil barn ofte komme med signaler eller reaksjoner i barnehagen som de voksne reagerer på, men som er uklare eller tvetydige, jf. kap. 3.

I enkelte tilfeller kan det være grunn til å informere barneverntjenesten selv om man har grunn til å tro at det aktuelle barnet er godt nok beskyttet og overgriperen ikke tilhører familien. Dette er særlig aktuelt hvis det er sannsynlig at flere barn er involvert. Meldingen må da uttrykke bekymring for at det foregår overgrep i et bestemt miljø i stedet for å rette oppmerksomheten mot det enkelte barnets omsorgssituasjon.

5.5.2 Skole og skolefritidsordning (SFO)

Det meste av det som er skrevet om barnehagen, vil også gjelde for skolen og i andre pedagogiske sammenhenger. Skolene drives etter opplæringsloven. Også denne loven har formuleringer som tilsvarende barnevernloven § 6-4 vedrørende opplysningsplikt (se kap. 10.2 om opplysningsplikt til barneverntjenesten). Ansatte i SFO har opplysningsplikt til barneverntjenesten på samme måte som skolens ansatte.

5.5.3 Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT)

PPT er hjemlet i opplæringsloven § 5. PPT utreder barn, gir faglige råd til skolens lærere, ansatte i skolens fritidsordninger, barnehageansatte og foreldre, og skal drive forebyggende virksomhet. De ansatte i PP-tjenesten har opplysningsplikt til barneverntjenesten på samme måte som andre offentlige organer. I tillegg til å forholde seg til enkeltbarns spesielle behov, skal PPT være innrettet mot skoler og barnehager på systemnivå. PPT er derfor en sentral instans i forhold til å fange opp elever med overgrepssproblematikk, og å hjelpe skolen eller barnehagen til å innrette seg slik at den er i stand til å oppdage og forholde seg til disse elevene. Skolehelsetjenesten og PPT som skolens og barnehagens rådgivende instans bør sikre at det finnes kunnskap og en handlingsplan på dette området i den enkelte institusjon. Ansatte i PPT må derfor holde seg faglig oppdatert også i denne sammenhengen. Oppgavene til PPT vil være følgende:

- bidra til kompetanseutvikling hos personalet i skole, fritidsordninger og barnehager om hvordan barn signaliserer at de er utsatt for overgrep, og hvordan en kan snakke med disse barna for om mulig å finne ut hva de har opplevd
- påvirke hver institusjon til å iverksette en plan for hva de skal gjøre når de oppdager eller bekymrer seg for at et barn kan være utsatt for seksuelle overgrep (bl.a. ivareta meldeplikten til barnevernet når det er aktuelt)
- påvirke hver institusjon til å iverksette en plan for hva de skal gjøre når en ansatt blir anklaget for overgrep mot barn
- hjelpe institusjonen i form av råd og drøftinger til å gjennomføre planen i hvert enkelt tilfelle der det er en bekymring for et barn mht. overgrep
- gjøre egne utredninger av disse barna, noe som kan inkludere en samtale med barn om mulige overgrep
- eventuelt henvise barna til de rette instanser (BUP, barnevern)
- følge opp barna best mulig innenfor institusjonens ramme

For øvrig vil mye av det som er skrevet for BUP, også være aktuelt for PPT.

5.5.4 Skolehelsetjenesten

Skolehelsetjenesten har en sentral rolle i forhold til å følge opp barns helse. Ofte vil seksuelt misbrukte barn ha symptomer som smerte i hode, mage eller underliv. Dette kan være en god grunn eller et godt påskudd til å oppsøke skolehelsetjenesten.

De ansatte i skolehelsetjenesten må derfor ha kjennskap til barns symptomer og tegn på at de kan være utsatt for overgrep, og vite hvordan de kan snakke med barna om det. De har opplysningsplikt til barneverntjenesten på samme måte som andre offentlige organer.

Noen steder arrangerer skolehelsesøster samtalegrupper for ungdom, der temaer som forelskelse og seksualitet blir tatt opp. De som driver gruppene kan be om veiledning fra PPT eller BUP. Ansatte i skolehelsetjenesten kan også gå inn i klassene og få i gang samtaler om seksualitet og seksuelle overgrep. Dette kan i sin tur hjelpe enkelte til å si fra om sin egen situasjon. Ansatte i skolehelsetjenesten deltar regelmessig på skolens tverrfaglige møter. De deltar også ofte i kommunale tverretatlige team der seksuelle overgrep mot barn er et viktig tema.

VEDLEGG 2:

Dette er et sammendrag av heftet ”*Mistanke om ansattes seksuelle overgrep mot barn.*” Heftet er ment å fungere som en veileder for utarbeidelse av plan for krisehåndtering.

Utdannings- og forskningsdepartementet og Barne- og familiedepartementet utga dette heftet i 2002, og hele heftet kan lastes ned fra regjeringen sine hjemmesider www.odin.no.

Offentlige institusjoner kan også bestille flere eksemplarer av publikasjonen fra:

Statens forvaltningstjeneste
Informasjonsforvaltning
Postboks 8169 Dep, 0034 Oslo
www.publikasjoner.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86
E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no

Oppgi publikasjonskode Q-1047.

Sammendrag

Del I – Veileder

Saker der en ansatt er mistenkt for seksuelle overgrep er kompliserte og virksomhetens eier vil stå overfor vanskelige spørsmål og avveininger. Det er motstridende interesser mellom barn som kan ha vært utsatt for overgrep og den ansatte som mistenkes for overgrep. Eier har et ansvar både overfor barna og for den ansatte som er mistenkt. Barns interesser bør veie tyngst i de avgjørelser som må tas.

Mistanke om seksuelle overgrep krever handling. Det er derfor viktig at det på forhånd er utarbeidet en plan for hvordan en slik krisesituasjon skal håndteres. Denne veilederen er ment som et hjelpemiddel for eier til å utarbeide en slik plan. Som veileder for eier, inneholder del I et eksempel på en plan for håndtering av mistanke om seksuelle overgrep. Denne planen er inndelt i 6 hovedpunkter.

Den er ikke ment å være uttømmende i forhold til alle de spørsmål og problemstillinger som kan oppstå. Det må imidlertid være klart hvem i egen organisasjon som skal varsles, hvem som skal ta avgjørelser og ha det overordnede ansvaret, hvem som har et særlig ansvar overfor de som er direkte berørt og hvem som er den informasjonsansvarlige.

Del II – Vedlegg

Som bakgrunnsmateriale for veilederen i del I, inneholder del II et vedlegg som er inndelt i 11 kapitler med aktuelle temaer knyttet til mistanke eller anklage om seksuelle overgrep rettet

mot en ansatt.

1. Samarbeid og forebygging

I dette kapitlet omtales eiers behov for bistand fra andre etater og profesjoner som har kunnskap om overgrepssaker. Det er viktig å utarbeide lokale planer for å håndtere seksuelle overgrep. Skal lokale planer fungere i en krisesituasjon, må det finnes et lokalt eller regionalt tverretattlig samarbeid som fungerer. Der konsultasjonsteam ikke finnes, oppfordres det til at slikt samarbeid etableres. Det er en forutsetning at det er kjent hvem som kan kontaktes på kommunalt eller regionalt nivå for å få nødvendig råd, veiledning og bistand. Det primære er å forebygge at overgrep finner sted. Forebygging bør skje gjennom kunnskapsbygging, holdningsskapende arbeid og interne rutiner.

2. Seksuelle overgrep

I kapittel 2 omtales de mest aktuelle bestemmelsene i straffelovens kapittel 19 om seksualforbrytelser.

Straffelovens bestemmelser om seksuelle overgrep beskriver ulike handlinger av forskjellig alvorlighetsgrad.

Alvorlighetsgraden er fastsatt hovedsakelig på bakgrunn av overgrepets art, barnets alder og forholdet mellom overgriperen og barnet.

3. Etterforskning av straffbare forhold

Kapittel 3 omhandler ulike problemstillinger som eier må ta stilling til når det gjelder den strafferettslige siden av saken. Eier bør foreta en selvstendig vurdering av om forholdet skal anmeldes til politiet og ikke overlate dette til barn og foreldre alene. Eier bør, som hovedregel, anmelde eller gi opplysninger om seksuelle overgrep mot barn til politiet. For å få hjelp til å vurdere situasjonen og få råd og veiledning om hvordan den konkrete saken skal oppfattes og håndteres, bør eier drøfte saken anonymt med et konsultasjonsteam eller andre ressurspersoner. Eier kan også henvende seg til politiet for å få generell informasjon og veiledning.

Det er politiets oppgave å etterforske mulige straffbare forhold. Dette er ikke eiers oppgave og eier skal ikke konfrontere den ansatte med mistanken. Når barn eller voksne gir opplysninger eller betror seg om seksuelle overgrep, er det viktig ikke å love eller garantere anonymitet.

4. Arbeidsrettslige forhold

Eier har arbeidsgiveransvaret for den ansatte som mistenkes for seksuelle overgrep. Kapittel 4 omhandler den arbeidsrettslige siden av saken.

Eier har et selvstendig ansvar for å vurdere de arbeidsrettslige sidene av saken uavhengig av utfallet av politiets etterforskning eller utfallet av en eventuell straffesak.

Arbeidsretten bygger på prinsippet om at arbeidstaker har rett til å uttale seg før det blir

truffet en avgjørelse. Arbeidsgiver har en plikt til å følge de saksbehandlingsregler som gjelder i lov- og avtaleverket. Dersom eier anmelder forholdet eller politiet har besluttet at saken skal etterforskes, er det viktig at det er politiet som først konfronterer den ansatte med mistanken. Iverksetting av arbeidsrettslige sanksjoner bør derfor vente inntil politiet har avhørt den ansatte.

Hensynet til barna kan tilsi at den ansatte fjernes fra stillingen umiddelbart etter at politiet har konfrontert arbeidstakeren med mistanken. Det kan da være nødvendig for arbeidsgiver å fravike hovedregelen om retten til å uttale seg før vedtak treffes.

5. Informasjon og taushetsplikt

Overgrep mot barn fra en ansatt medfører en krisesituasjon som stiller spesielle krav til informasjon og kommunikasjon. I kapittel 5 omtales behovet for god informasjon og kommunikasjon og hvilke begrensninger og muligheter bestemmelsene om taushetsplikt setter for å kunne gi informasjon. Hensynet til politietterforskningen kan også medføre et behov for politiet til å begrense eller styre informasjonen slik at de opplysningene som gis ikke ødelegger for etterforskningen.

Taushetsplikten innebærer en plikt til å hindre at andre får kjennskap til opplysninger om noens personlige forhold. I en overgrepssak vil den som kan ha vært utsatt for overgrep og den som mistenkes for å ha begått overgrep, ha krav på taushet. For å kunne gi opplysninger kreves det at loven gir unntak fra taushetsplikten.

I håndteringen av krisesituasjonen, er det særlig viktig at de personene som er direkte berørt får sitt behov for informasjon og kommunikasjon dekket. Det må sikres at ikke mediene blir primærkilden for informasjon om saken til de som er direkte berørt. Dette forutsetter god informasjon og kommunikasjon mellom de personer og etater som har oppgaver knyttet til overgrepssaken.

Det må være avklart på forhånd hvem i egen organisasjon som skal varsles og hvem som treffer beslutninger. Det må være kjent hvilke personer og etater som har et særlig ansvar for å informere og følge opp de som er direkte berørt og hvem som skal svare på spørsmål fra mediene eller andre. Det er viktig å være forberedt på pågang fra mediene. De ansatte må være kjent med ansvarsforholdene og instruksene i planen.

6. Foreldres representasjonsrett

Kapittel 6 omhandler virksomhetens forhold til foreldrene.

Foreldre med foreldreansvar har krav på informasjon for å kunne ivareta sin omsorgsplikt og ta avgjørelser på vegne av barnet. Også der barneverntjenesten har overtatt omsorgen for barnet, har foreldre med foreldreansvar som hovedregel krav på informasjon. Foreldres krav på informasjon avhenger imidlertid av barnets alder og modenhet og om barnet har selvbestemmelsesrett på området.

7. Snakke med barn

I kapittel 7 omtales samtaler med barn som kan ha vært utsatt for seksuelle overgrep. Det er viktig å være åpen for å ta imot det barnet måtte ønske å fortelle om seksuelle overgrep. Det må ikke gis løfter om at betroelser ikke skal bringes videre. Det må ikke stilles ledende spørsmål og barnet bør i størst mulig grad fortelle fritt. Etter en samtale bør foranledningen til samtalen samt spørsmål og svar skrives ned så nøyaktig som mulig.

8. Familiebarnehager

Familiebarnehager drives som regel i eget hjem. Mistanke om seksuelle overgrep må derfor håndteres på en noe annen måte enn i andre barnehager og dette omtales i kapittel 8. Ved mistanke om seksuelle overgrep, har i første rekke kommunen v/barnehageetaten et særlig ansvar for å gripe inn. Dersom det er et familiemedlem i familiebarnehagen som er mistenkt for overgrep, må kommunen, i tillegg til å vurdere og gi opplysninger til politiet, ta stilling til tidsbegrenset eller varig stenging av virksomheten.

9. Fosterhjem, beredskapshjem, private avlastnings- og besøkshjem

Kapittel 9 omtaler ulike typer fosterhjem, beredskapshjem, private avlastnings- og besøkshjem. Dette er tiltak som drives i private hjem, og det innebærer at mistanke om seksuelle overgrep må håndteres på en noe annen måte enn for eksempel i barneverninstitusjoner. Felles for alle disse tiltakene er at det inngås kontrakt mellom hjemmet og oppdragsgiver. I tillegg til å vurdere politianmeldelse og flytting av barnet, kan det være aktuelt for oppdragsgiveren å si opp kontrakten med hjemmet.

10. Oppbevaring og arkivering av dokumenter

Kapittel 10 omhandler arkivlova og personopplysningsloven som stiller krav til arkivering av saksdokumenter og behandling av sensitive personopplysninger. Forvaltningsloven stiller også krav om at taushetsbelagte opplysninger skal oppbevares på en betryggende måte.

11. Oppsummering og etterarbeid

Kapittel 11 omtaler hva som bør gjøres når saken er slutført. Det bør settes av tid til gjennomgang og oppsummering av saksforløpet.

Aktuelle lover i forbindelse med seksuelle overgrep:

Disse er å finne på lovdata eller kan kjøpes i bokhandelen

Straffeloven – Lov 22. mai 1902 nr. 10

Straffeloven kap. 19 om seksualforbrytelser ble sist endret ved lov 11. august 2000

<http://www.lovdata.com/all/tl-19020522-010-023.html>

Straffeprosessloven – Lov 22. mai 1981 nr. 25
<http://www.lovdatabasen.no/all/nl-19810522-025.html>

Forvaltningsloven – Lov 10. februar 1967
<http://www.lovdatabasen.no/all/nl-19670210-000.html>

Offentlighetsloven – Lov 19. juni 1970 nr. 69
<http://www.lovdatabasen.no/all/nl-19700619-069.html>

Arbeidsmiljøloven – Lov 4. februar 1977 nr 4
<http://www.lovdatabasen.no/all/nl-19770204-004.html>

Tjenestemannsloven – Lov 4. mars 1983 nr. 3
<http://www.lovdatabasen.no/all/nl-19830304-003.html>

Arkivlova – Lov 4. desember 1992 nr. 126
<http://www.lovdatabasen.no/all/nl-19921204-126.html>

Personopplysningsloven – Lov 14. april 2000 nr. 0031
<http://www.lovdatabasen.no/all/nl-20000414-031.html>

Barnelova – Lov 8. april 1981 nr. 7
<http://www.lovdatabasen.no/all/nl-19810408-007.html>

Sosialtjenesteloven – Lov 13. desember 1991 nr. 81
<http://www.lovdatabasen.no/all/nl-19911213-081.html>

Barnevernloven – Lov 17. juli 1992 nr. 100
<http://www.lovdatabasen.no/all/nl-19920717-100.html>
Forskrift av 15. oktober 1999 til barnevernloven om politiattest
<http://www.lovdatabasen.no/for/sf/bf/bf-19991015-1090.html>

Barnehageloven – Lov 5. mai 1995 nr. 19
<http://www.lovdatabasen.no/all/nl-19950505-019.html>
Forskrift av 1. desember 1995 til barnehageloven om politiattest (kap. 7)
<http://www.lovdatabasen.no/for/sf/bf/bf-19951201-0946.html>

Opplæringslova – Lov 17. juli 1998 nr. 61
<http://www.lovdatabasen.no/all/nl-19980717-061.html>
Forskrift av 28. juni 1999 til opplæringslova om politiattest (kap. 15)

<http://www.lovddata.no/for/sf/ku/ku-19990628-0722.html>

Pasientrettighetsloven – Lov 2. juli 1999 nr. 63

<http://www.lovddata.com/all/nl-19990702-063.html>

Helsepersonelloven – Lov 2. juli 1999 nr. 64

<http://www.lovddata.com/all/nl-19990702-064.html>

Innsyn: Modig museumsformidling

– Overgrep hører hjemme på museum

«Minda – Piken paa Apotheket»

Sverresborg, Trøndelag Folke-museum er kjent for nyskapende formidlingsarbeid.

De bekrefter sin rolle som aktiv samfunnsaktør ved å ta opp temaet seksuelle overgrep.

Dagens museer skal kombinere den historiske dimensjonen med gå aktivt inn i sin samtid. Sverresborg tar tak i trondheimshistoriens kanskje mest omtalte overgrep.

– Vi skal ikke bare vise den rose-malte fortida, sier museums-pedagog Marianne Malmo, og viser til at folkemuseene ofte, i bokstavelig forstand, har gjort nettopp dette. Det har vært mye ølboller og kister. Uten forkleinselse av disse kulturarkitektene, peker Malmo på at for-tiden vår består av så mye mer. Også vanskelige historier som er blitt føid under teppet.

I de senere årene er museums-sektoren blitt mer og mer utfordret og oppfordret til å ta tak i nettopp disse historiene. De som kan provosere, og bidra til at museene blir aktuelle samfunnsaktører og arenaer for debatt og nye forståelser. Det er allikevel ikke mange som har hoppet så til de grader inn i dagens aktuelle og vanskelige tema som det Sverresborg gjør når de i vår presenterer «Minda – Pi-

ken paa Apotheket» for sitt publi-kum.

Minda var ei jente som levde i Trondheim på 1800-tallet, og ble utsatt for det som sannsyn-ligvis er byens mest omtalte sek-suelle overgrep. (Se undersøk).

Nasjonale ambisjoner

Det er et voldsomt prosjekt de to unge livvinnere leder. Med ut-gangspunkt i historien om Minda lager de et holdnings-skapende og bevisstgjørende undervisningsopplegg om sek-suell trakassering, mynet på 15-åring og oppover. Og dette er ingen tradisjonell museums-omvisning.

Opplegget består av mange elementer. Det er et ressur-hefte, som skal brukes av skolen både til å forberede og debrifere ungdommene på temaet, i form av diskusjoner og oppgaver. Når de kommer til museet får de se en teaterforestilling der Minda får sak sin gjennoptatt i da-gens rettsvesen. Besøkeren blir jurymedlem, og må selv ta stil-ling til skyldspørsmålet. Inn-bekt i forestillingen er et lydspor der faktiske overgrepsofre for-teller sin egen historie. Muse-umsteateret blir etterfulgt av en refleksjonsbok med gruppe-samtaler, og besøk i en fotout-

Museumsteater: Minda blir spilt av Erlend Nordmo Hus. – Vi har funnet, folk som ikke bare er dyktige skuespillere, men som også kan snakke med ungdom om temaet seksuelle overgrep, forteller dramapedagog Marita Hesjedal. Foto: JANA WINTHER JENSEN/ SVERRSBOG.

stilling de tar sikte på å få laget sammen. Men mot vold. I til-legg inngår et nettbasert under-visningsopplegg, og ikke minst en filmatisert versjon som skal gjøre det mulig å spore «Minda» på nasjonal basis, opplyser museet.

– Vi håper og tror vi kan treffe flere ungdommer enn de som har mulighet til å komme hit til Sverresborg, sier Malmo, som mener at de for eksempel gjen-nom blogg på nettet vil treffe de unge.

Profesjonelle rammer

Museet samarbeider med flere eksterne krefter i anledning «Minda».

– Det ville vært uforståelig av oss å gå inn i dette uten å knytte til oss kompetanse på feltet sek-suelle overgrep, mener Hesje-dal. De kan ikke få fullrost sam-arbeidet med Jentevakta, Smiso (Senter mot incest og seksuelle overgrep), Mennt mot vold og Betania Malvik – og deres brukere.

– I begynnelsen var vi sikre på at psykologer eller andre fagfolk fra Smiso måtte leies inn for å ta seg av refleksjonsgruppene, sier Malmo, som er meget bevisst på at statistikken tilsier at over 200 av dem som besøker opplegget vil ha vært utsatt for et seksuelt overgrep.

– Men samarbeidspartnerne våre og møtet med deres brukere har pusset oss til å tro på at det er nok å være medmennesker. Hvis vi har satt i gang en prosess i noen skal de imidlertid vite hvor de skal henvende seg for å få hjelp, understreker Hesjedal.

Ønske om å gjøre en forskjell

– Målet med «Minda» er å bi-dra til at det skal bli mer naturlig for ungdom å snakke om over-grep. Hvor går grensene? Når er et nei et nei? Dette er viktige spørsmål å prate med unge mennesker om, sier Malmo, og suppleres av sin kollega:

– Hvis vi når én jente eller gutt, og bidrar til at denne greier å sette egne grenser, eller tolke andres, da har vi lykkes.

Undersøkelser viser at ungdom har et stort ønske om og behov for undervisning om sek-suell trakassering, men fortirnsvis ikke av skolens per-sonale. Pedagogene på Sverres-borg håper at de gjennom muse-ets nyskapende

undervisningsmetoder kan være nettopp den aktøren ungdom ettersper.

– Fordommene Minda møtte i 1888 lever fortsatt i beste vel-gående i 2008, sier Malmo.

– Sånn burde det ikke være.

For det er jo som et overgrepsof-fer har sagt til oss: Det er på mu-seum dette hører hjemme.

GURO KILSET MERAKERÅS 474 17 673
guro.kilset.merakeras@trondelagemuseum.no

Overgrepet som ble allemannseie

I 1888 er Minda ei 14 år gammel Trondheimsgente. En kveld blir hun løstet inn på bakrommet på Svanepoteket, skjenket full eller dopet, og voldtatt av en livvinnert. Hun blir funnet utenfor vindusloa på brosteinene utenfor apoteket neste morgen, delvis avkledd. Minda blir innbrakt i fyltearesten, og husker selv lite fra kvelden før. Saken blir hen-lagt.

Jentas tante forfulgte saken

ved å gå til byens venstreavis Dagsposten med historien. Her ble det slutt alarm om at hen-leggelsen var diskriminering av arbeiderklassen – hva ville poli-tiet ha gjort dersom det var en overklassepike som ble funnet i tilsvarende tilstand? Dags-postens syn fant gjenklang i ar-beiderklassen, og byen så et re-gelrett opprør, med blant annet steinkasting på politimesterens hus. Dette reagerte den borger-

lige Adressevisen på, og der-med var huskestuen i gang. De ble det slutt alarm om at hen-leggelsen var diskriminering av arbeiderklassen, og rettsak ble bremset ut i full offentlighet, uten noe form for personvern. Et helt år varte den offentlige skittenøyvasken, før livvinnert ble dømt til tre ukers festsingstjeneste for forsøk på seksuell omgang med en mindreårig pike. Minda fikk livstid. Skam på livstid. Hun var

for alltid stemplet som «piken på apoteket», som hadde vært så usensurert å bli med inn på apoteket. Hadde hun gått for ut-fordrende kledde? Og kunne livvinnert muligens ha rett i at hun hadde vært mer enn villig? Alle visste hvem hun var. Saken og ryktene ble hengende ved Minda og ødela hennes mulig-heiter for et normalt og an-sændelig liv.

Les mandag: Religiøse symboler er blitt allemannseie

Troverdige rammer Dagsposten og Adresseavisen bidro til å oddelegge Mindas liv ved å gjøre hennes historie og alle rykter knyttet til den kjent for hver eneste innbygger i Trondheim. Museums-teateret skal passende nok foregå på torget i Sverresborgs byavdeling, der både aviskiosken og det gamle apotekbygget rammer inn scenen. Mariëlle Malmo (t.v.) og Marita Hesjedal vil fylle Narvesen-kiosken med alle avisomtalen av Minda-saken. Foto: GURU KILLET MERAKERÅS

Fakta

Sverresborgs samarbeidspartnere

- Sverresborg har alliert seg med andre som jobber med temaet seksuelle overgrep i arbeidet med «Minda – Piken på Apoteket». Disse er:
- Smiso – Senter mot incest og seksuelle overgrep. Tilbud til overgrepsoffer over 18 år, med fokus på selvhjelp. www.smiso-st.no
- Jentevakta. En krise-telefon for unge jenter. Åpen telefon mellom 19 og 22, man og tors: 73 52 10 00. www.jentevakta.com
- Mann mot vold. www.mann-mot-vold.no
- Betanیا Malvik, Traumebehandler senter. www.betaniamalvik.no
- I tillegg har 10. trinn ved Husebry ungdomsskole vært en viktig referansegruppe for museet.

Fakta

«Minda – Piken paa Apoteket»

- Er presentert i inn- og utland og har høstet mange lovord.
- Har premiere 5. mai.
- Er myntet på 9. trinn og oppover.
- Vil koste 50,- pr. elev.
- Tilbyr orienteringskveld for nysgjerrige eller påmeldte lærere på forhånd.
- Oppfordrer helse-øster til å delta, slik at arbeidet kan videreføres på skolen.
- Vil muligens inngå i den kulturell skolesekk for 9. trinn fra høsten.
- Har egen hjemmeside: www.mindasaken.no

Bakgrunn

Museums-teater

- Sverresborg er ledende innen museums-teater i Norge, har utviklet nye metoder, har egen dramapedagog i staben og er eneste norske medlem i den internasjonale museums-teater-alliansen IMTAL.
- Museumsteater er en felles betegnelse for drama/teatervirksomhet på museer der målet er å kommunisere fakta, forestillinger og en følelse av tid og sted så minneverdig som mulig.
- Museumsteater kan utveies i form av historiefortelling, musikalske eller dramatiske presontasjoner, dokketeater, pantomime mm.

13. Kilder og litteratur

Kaldal, Ingar: *Veit og gate. Daglegliv i Midtbyen i Trondheim 1880-1950*. Universitetsforlaget, Oslo 1997.”

Storhaugen, Ola: *Redningsmisjonen i Trondheim 1868-2006*. Trondheim 2007.

ABM skrift #26: *Brudd. Om det ubehagelige, tabubelagte, marginale, usynlige, kontroversielle*. ABM-utvikling, Oslo 2006.

Utdannings- og forskningsdepartementet: *Kunnskapsløftet*. Utdanningsdirektoratet, Oslo 2006.

Regjeringen: *Mistanke om ansattes seksuelle overgrep mot barn. Veileder for utarbeidelse av plan for krisehåndtering*. Utdannings- og forskningsdepartementet og Barne- og familiedepartementet, Oslo 2002.

Regjeringen: *Seksuelle overgrep mot barn. En veileder for hjelpeapparatet*. Sosial- og helsedirektoratet og barne- og familiedepartementet, Oslo 2003.

Dagsposten, 19.12.1889.
(Domsavgiselsener i forbindelse med opprøret.)

Landbrukstidende, 23.12.1923:
”Erindringer fra 1880-årene i Strinda og Trondhjem”

Forskning:

Bendiksen, Mads og Kennair, Leif E. Ottesen: *Ungdom, seksualitet og seksualisert trakassering*. Psykologisk institutt, NTNU Trondheim, 2008.

Amnesty International Norge: *Hvem bryr seg? En rapport om menns holdninger til vold mot kvinner*. Reform 2007.

Svein Mossige, Mare Ainsaar, Carl Göran Svedin (eds): *The Baltic Sea Regional Study on Adolescents' Sexuality*. NOVA Rapport 18/07.

Jepsen, Inger og Bøen, Kristina E.: *Statusrapport fra Skoleprosjektet v/ Smiso S-T*. Senter mot incest og seksuelle overgrep Sør-Tr.lag, Trondheim 2007.

Annet:

Om man har lyst til å lese gjennom primærkildene og avisartiklene som omfatter Mindasaken kan man kontakte bibliotek og statsarkivet på Dora.

Linker:

<http://www.domstol.no> (til oppgavene om lov og rett)

<http://www.dinside.no/php/art.php?id=497732&bid=1> (til reklameoppgaven)

14. Til slutt

”Haveanlegget hos Klingenberg, Lærkehaugen, var både planlagt og anlagt av konsulen personlig. – På den annen side av veien hadde vi georg Dahl eller Georg sme. Det var alle kjørendes holdeplass når det manglet noget med skoningen eller kjøredoningen, og man fortøiet da i de store jernringe i smieveggen. Den tilstøtende naboeiendom Lidarende, også kaldet Skårupgården, oprindelig opført av apoteker Skårup, men senere overtokes av gamle garver Grilstad, som utleiet huset. Av bekjente folk som har bodd der, var ”Piken på Apoteket” med sine foreldre. Denne pike var i 1888 en forgrunnsfigur i byens konversasjon, idet hendes sak foranlediget et større opløp utenfor politimester Berners bolig i Søndres gate, for nuværende bygningsblok som utgjøres til dels av den havarerte Handelsbank og den blomstrende Strindens Sparebank. Vinduerne i Olaus Jenssens gård blev ved anledningen smadret, mens publikum blev oversprøjet med vann av brandvesenets folk. Piken, Minda Øien, utvandrede senere til U.S.A., hvor hun blev bra gift med en svensk jernbanemann og levet i flere år. Hun er nu død for ca. 4 år siden. – Ved opfarten til gården Rønningen ligger et litet smukt landsted omgitt av en prektig have, som da tilhørte Olaus Jenssen. Her tilbrakte han de deilige sommerkvelder i havens skyggefulde plantninger sammen med sin kjære familie. Rønningen eides av slakter Ås, men forpaktedes av Martin Hagen, som nu i disse dage er avgår ved døden på sin gård i Melhus. Denne mann var en ypperlig jordbruker og som menneske enestående, hans hustru efterlod ham heller ikke noget i så henseende. ”

Utdrag fra Landbrukstidende 23.12.1925,

“Erindringer fra 1880-årene i Strinda og Trondhjem” s. 367-368.

15. Takk!

Takk til alle som har hjulpet oss i utviklingen og gjennomføringen av prosjektet!

Takk til våre samarbeidspartnere for den tilliten dere har vist oss og den tryggheten dere har skapt – både for oss og for publikum!

Takk til museumsnorge, som har fulgt med i vår metodeutvikling og nybrottsarbeid innen formidling.

Takk til Maria Press v/ Statsarkivet (Dora) for godt samarbeid og kildemateriell.

Takk til Finn Karlsen og Ola Storhaugen for iherdig søk etter Minda.

Takk for økonomisk støtte til ABM-utvikling (kr. 450 000) og Fritt ord (kr. 75 000).

Takk til Den Kulturelle Skolesekken for oppfølging og interesse for prosjektet.

Takk til Bjørni, Suzan, André, Sander, Valeria, Tonje, Melissa og Marita i vår ressursgruppe ved Huseby skole. Deres innspill har betydd utrolig mye for oss! Og takk til læreren deres, Kine, for engasjement, tilrettelegging og tilbakemeldinger!

En spesiell takk til Inger Jepsen, Kristina Bøen, Gjertrud Hammeren og Aud Steinsbekk for veiledning og et utrolig, smittende engasjement! Uten dere ville vi ikke ha klart å gjennomføre prosjektet!

Og, aller sist, men ikke minst; TAKK til alle dere som har delt en del av deres personlige historier og opplevelser med oss.

Det har vært en utrolig reise!